

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ,
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ
ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова і
література», ОПП «Українська і англійська
мови: переклад та редагування»
Тетяни Володимирівни ГУМЕЛЬНИК

Науковий керівник:
к. філол. н., доцент кафедри української
мови та прикладної лінгвістики
Олена ГАПЧЕНКО

«Допущено до захисту»
протокол засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
№15 від «б» червня 2024 року
завідувач кафедри _____
к. філол. н., доц. **Сергій РІЗНИК**

КИЇВ-2024

АНОТАЦІЯ

Гумельник Т.В. Політична персуазія в освіті України, Сполучених Штатів Америки та Великобританії . – Кваліфікаційна (бакалаврська) робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти спеціалізації 035 «Філологія» освітньої програми «Українська і англійська мови: переклад та редагування». Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню впливу політичного переконання на формування громадянської позиції та свідомості учнів початкових, середніх та вищих навчальних закладів України, Сполучених Штатів Америки та Великобританії. Проаналізовано стратегії впливу, які використовуються з використанням мовних інструментів: емоційного впливу, логічних аргументів, авторитетності, пропаганди. Детально опрацьовано матеріали уроків історії, громадянської освіти, шкільних ЗМІ. Розроблено конкретні рекомендації щодо вдосконалення використання політичної персуазії в освіті України, керуючись досвідом зарубіжних країн та результатами дослідження.

Актуальність аналізу полягає у важливості освіти під час формування політичних поглядів учнів, оскільки безпосередньо впливає на їхнє сприйняття інформації, оцінку політичних лідерів та формування власних переконань.

Проаналізовано тексти виступів, промов, інтерв'ю політиків України, Великобританії та Сполучених Штатів Америки, новинні онлайн-майданчики. Мовні стратегії впливу політиків на аудиторію досліджено на основі американської комедійної драми режисера Баррі Левінсона «Хвіст виляє собакою». Проведено анонімні опитування серед громадян України, Великобританії та Сполучених Штатів Америки.

Ключові слова: політична персуазія, освіта, мова, переконання, вплив, Україна, Сполучені Штати Америки, Великобританія.

SUMMARY

Humelnyk T.V. Political Persuasion in the Education of Ukraine, the United States of America, and Great Britain. – Qualification (Bachelor's) Thesis to obtain the educational-qualification level of higher education specialization 035 "Philology" of the educational program "Ukrainian and English Languages: Translation and Editing". Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

The qualification work is dedicated to studying the influence of political persuasion on the formation of the civic position and consciousness of students in primary, secondary, and higher educational institutions of Ukraine, the United States of America, and Great Britain. The strategies of influence used with linguistic tools such as emotional impact, logical arguments, authority, and propaganda are analyzed. The materials of history lessons, civic education, and school media are thoroughly worked out. Specific recommendations for improving the use of political persuasion in the education of Ukraine, guided by the experience of foreign countries and the results of the research, are developed.

The relevance of the analysis lies in the importance of education in shaping students' political views, as it directly affects their perception of information, evaluation of political leaders, and the formation of their own beliefs.

Texts of speeches, addresses, interviews of politicians from Ukraine, Great Britain, and the United States of America, and news online platforms were analyzed. The linguistic strategies of politicians' influence on the audience were studied based on Barry Levinson's American comedy-drama "Wag the Dog." Anonymous surveys were conducted among citizens of Ukraine, Great Britain, and the United States of America.

Keywords: political persuasion, education, language, belief, influence, Ukraine, United States of America, Great Britain.

ЗМІСТ

<i>ВСТУП</i>	5
<i>РОЗДІЛ I. ПОЛІТИЧНА ЛІНГВІСТИКА ТА ПЕРСУАЗІЯ</i>	10
1.1. Особливості політичної лінгвістики	10
1.2. Персуазія як ключовий елемент політичного дискурсу.....	21
1.3. Теорії переконання та мовні стратегії впливу в політичному дискурсі.	27
Висновки до розділу 1	36
<i>РОЗДІЛ II. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ</i>	38
2.1. Особливості політичної персуазії в українській освіті	38
2.2. Методи та техніки політичної персуазії в українській освіті.....	44
Висновки до розділу 2	51
<i>РОЗДІЛ III. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ В ОСВІТІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ</i>	53
3.1. Особливості політичної персуазії в американській освіті.....	53
3.2. Особливості політичної персуазії у британській освіті.....	65
Висновки до розділу 3	71
<i>РОЗДІЛ IV. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ НА ОСВІТНЮ СИСТЕМУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД У ПОРІВНЯННІ ЗІ СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ АМЕРИКИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЄЮ</i>	75
4.1. Система політичної освіти в Україні: потреби та підходи до вдосконалення	75
1.2. Вплив освітнього процесу на формування політичної соціалізації молоді: досвід США та Великобританії для України	79
Висновки до розділу 4	90
<i>ВИСНОВКИ</i>	94
<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</i>	99

ВСТУП

Актуальність теми. Політична персуазія є невіддільною складовою політичного процесу, а її ефективність залежить від багатьох чинників, включаючи мовленнєві засоби та стратегії, які використовуються в цьому процесі. Одним із ключових аспектів політичної персуазії є освіта, яка може вплинути на сприйняття політичних ідей і вподобань учнів. У зв'язку з цим, вивчення політичної персуазії в освіті є важливим напрямком дослідження, оскільки мовленнєві засоби та стратегії, що використовуються в освітньому процесі, можуть впливати на формування політичних переконань і поведінки громадян. У бакалаврській роботі розглянуті основні питання, пов'язані з політичною персуазією в освіті, а також проаналізовані конкретні приклади мовленнєвих стратегій і засобів, які використовуються в освітньому процесі з метою політичного переконання учнів.

Об'єктом дослідження є політична персуазія в освіті в Україні, Сполучених Штатах Америки та Великобританії.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз політичної персуазії в освітніх системах України, Сполучених Штатах Америки та Великобританії.

Метою дослідження є розгляд політичної персуазії в освіті: вивчення мовленнєвих засобів і стратегій, які використовуються в освітньому процесі з метою впливу на переконання та поведінку учнів.

Ґрунтуючись на меті дослідження, доцільно виокремити такі **завдання**:

1. Проаналізувати основні мовленнєві засоби та стратегії, що використовуються в освітньому процесі з метою політичної переконаності учнів.
2. Вивчити досвід зарубіжних країн у використанні політичної персуазії в освіті.

3. Проаналізувати конкретні приклади використання мовленнєвих засобів і стратегій політичної персуазії в освіті на прикладі сучасної української школи.
4. Сформулювати рекомендації щодо використання політичної персуазії в освіті з метою ефективного впливу на формування політичних переконань і поведінки учнів.

Отже, мета та завдання бакалаврської роботи спрямовані на вивчення впливу політичної персуазії в освіті, розкриття ролі освітніх закладів під час формування громадянської позиції та свідомості молодого покоління, а також дослідження найбільш ефективних підходів у комунікації з метою досягнення політичних цілей через вплив на учнів.

У дослідженні будуть проаналізовані такі аспекти:

- Теоретичні підходи до політичної персуазії та її місце у освіті.
- Вплив методів і стратегій, які використовуються в освітніх закладах (зокрема лекцій, підручників, заходів).
- Вплив політичної персуазії на формування політичних переконань і поведінки учнів.
- Позитивні та негативні наслідки використання політичної персуазії в освіті.
- Можливості ефективного використання політичної персуазії в освіті.
- Політична персуазія в Україні, Сполучених Штатах Америка та Великобританії. Виявлення спільних тенденцій і відмінностей.
- Групи впливу на політичне переконання в освіті.

Для здійснення дослідження використано різноманітні підходи до збору, аналізу та вивчення інформації. Для розгляду наукової літератури та подальшого збору інформації було використано:

- *традиційний* аналіз, який ґрунтувався на основі ознайомлення із документацією (проведено зовнішнє дослідження) та вивчення змісту цих документів (внутрішнє дослідження), а також подальша інтерпретація отриманої інформації; на етапі зовнішнього аналізу встановлено тип документу, час та місце появи, авторство, мету та контекст; внутрішній аналіз використано задля змістовної та психологічної експертизи;
- *формалізований* (контент-аналіз) використано задля виявлення мовленнєвих засобів і стратегій політичної персуазії в освіті, оскільки для здійснення дослідження такого об'єму інформації необхідна точність та об'єктивність; проаналізовано окремі матеріали преси, медіа, усні опитування, статті, підручники, виступи політиків та інших впливових діячів.

Теоретичне значення дослідження, розкриває сутність і вплив політичного мовлення на освітні процеси в різних країнах, полягає у висвітленні важливих аспектів політичної персуазії в освіті.

Практичне значення роботи полягає в наданні конкретних рекомендацій щодо використання політичної персуазії в освітніх процесах. Результати дослідження можуть бути корисними для освітніх закладів, вчителів, викладачів і політичних діячів при розробці політичної комунікації та стратегій переконання. Аналіз розкриває основні особливості політичної персуазії в освіті в різних країнах і дозволяє зрозуміти, як впровадити ефективні методи викладання політичних наук і формування політичного мислення. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для політичних діячів, які бажають покращити свої навички комунікації та переконання, зокрема в контексті політичної освіти.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною частиною роботи є метод спостереження, який передбачає відстеження змін співпраці вчителів та учнів під впливом політичних реалій. Метод порівняння

застосовано під час зіставлення підходів до впровадження та використання політичної персуазії в освітніх системах трьох аналізованих країн. Метод індукції використано для розгляду окремих випадків використання політичної персуазії в освітньому процесі, зокрема, проведено аналіз політичних кампаній та освітніх програм, політичних заходів у школах України, Сполучених Штатів Америки та Великобританії, визначено стратегії переконання під тиском різних історичних періодів, шляхом аналізу конкретних планів уроків з'ясовано, які аргументи чи методи найефективніше мають вплив на політичний світогляд і громадянську обізнаність учнів. Аналітична частина містить географічну класифікацію (розкриття спільних і відмінних тенденцій трьох країн, яке групувано за різними регіонами).

Дескриптивний аналіз включає збір та аналіз опитувань, анкет, фокус-груп. Мета – отримати чітке розуміння поглядів та уподобань учнів щодо політичних питань.

Порівняльний аналіз освітніх систем: структура навчання, зміст навчальних програм, методика викладання), політичних контекстів (історичні та культурні традиції, політичні інституції, думки громади). Контент-аналіз – систематичний аналіз текстових і візуальних матеріалів, виявлення за допомогою шаблонів і тенденцій. У контексті політичного виховання враховано різні типи текстів, які використовуються для політичної комунікації під час навчального процесу [40]. Аналіз аргументації – вивчення структури та логіки аргументів, виявлення ефективних і неефективних стратегій обґрунтування в освітніх процесах.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (116 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи – 116 сторінок, основний текст – 94 сторінки.

У РОЗДІЛІ 1 досліджено зв'язок між мовою та політикою. Особливу увагу приділено мовним аспектам впливу на людей шляхом переконання у політичному контексті. Враховано такі аспекти: поняття та роль персуазії в політиці, класифікація типів персуазії в політичному дискурсі, огляд теорій переконання.

У РОЗДІЛІ 2 детально проаналізовано явище політичної персуазії в українській освіті, висвітлені його особливості, досліджено актуальний стан політичної освіти та громадянської свідомості в Україні, ідентифіковані її потреби та пропонуючи підходи до вдосконалення. Проаналізовано наявні навчальні програми, методи викладання та інституційні рамки, висвітлюючи їхні сильні та слабкі сторони.

У РОЗДІЛІ 3 розглянуто виняткові елементи політичної персуазії в освіті Сполучених Штатів Америки та Великобританії. Досліджено, як демократичні традиції, релігійний вплив, лобіювання та федеральний устрій країни формують особливості того, як політичні ідеї та погляди представлені в американських школах та університетах.

У РОЗДІЛІ 4 розглянуто міжнародний досвід та запропоновано рекомендації щодо того, як Україна може покращити свою систему політичної освіти, щоб виховувати активних, відповідальних та політично свідомих громадян.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНА ЛІНГВІСТИКА ТА ПЕРСУАЗІЯ

1.1. Особливості політичної лінгвістики

Наразі світ стоїть на порозі радикального перерозподілу влади та політичного впливу, а отже він за крок до повної зміни політичної карти світу. Це спричинило посилення уваги до сучасного політичного дискурсу та ролі політики. Тісний зв'язок політичних структур і засобів масової інформації призвели до виникнення та стрімкого розвитку нових сфер вивчення, галузей знань і дисциплін. Потужний сплеск цікавості до вивчення політичного дискурсу спричинив появу нової галузі — *політичної лінгвістики*, яка займається взаємозв'язком мови та політики у сфері політичного дискурсу.

У широкому сенсі політичний дискурс виступає як тип інституційного дискурсу, який містить різнопланові мовленнєві акти публічної сфери політики в поєднанні з екстралінгвістичними соціальними та культурними чинниками. Політичний дискурс відрізняється від звичайної мови тим, що він використовується для досягнення певних цілей.

Сучасний політичний дискурс повною мірою відображає мовну картину світу та сучасну мовну свідомість будь-якого суспільства.

Політичне мислення політика, його комунікативні дії та мовні особливості текстів перебувають у тісній взаємодії. Крім того, існує прямий зв'язок між роллю, місцем країни на міжнародній арені та мовною поведінкою тих офіційних осіб, які її представляють. Тому системне й глибоке дослідження персуазивних особливостей різних текстів політичного дискурсу в освіті є досить актуальним.

Політичний дискурс як вид соціальної комунікації повною мірою маніфестує культуру окремого народу з його ідеологічними установками, аксіологічними знаками (посилаючись на Г.О. Звонко, вони використовуються для передачі інформації про те, що є важливим, бажаним або цінним для людини чи соціуму та можуть включати символи, емблеми,

кольори, жести, мовні конструкції, а також інші засоби комунікації, які використовуються для вираження цінностей і переконань. Вони грають важливу роль у формуванні культурних, соціальних і етичних норм, а також у сприйнятті та розумінні світу навколо нас [12, с. 60]), ментальними символами (можуть включати: *мовні* символи (слова, фрази, які використовуються для вираження думок і ідей; *візуальні* символи (образи, малюнки, схеми, які використовуються для представлення концепцій або ідей в ментальному просторі; символи *сприйняття* (звуки, запахи, текстури та інші сенсорні враження, які сприймаються й асоціюються з певними поняттями чи емоціями) та ін. Не випадково мова політики сьогодні екстраполюється в реальне та побутове спілкування громадян. Причинами цього явища можна назвати різні факти сучасного суспільного життя: від інтрамовних — кількісного та якісного ускладнення сфер мовної комунікації (усе це здебільшого зумовлено саме появою Інтернету, специфіка якого визначає створення нових видів тексту та дискурсу); розширення нормативних меж мови масової комунікації (використання нових технологій, зміни в граматичних правилах або стилях, що відповідають сучасним тенденціям у мові та сприйняттю інформації); демократизації публіцистичного стилю (тексти стають більш доступними, простими і зрозумілими для широкої аудиторії, а не лише для обмеженого кола експертів. Це включає використання легших слів, уникнення професіоналізмів і скорочень, а також підвищення зрозумілості текстів для різних соціальних і культурних груп) – до екстрамовних – нестабільність світової економічної сфери (геополітичні конфлікти, економічні кризи, політичні та економічні реформи, демографічні та соціальні зміни); глобалізації та інтеграції лінгвокультурних складових кожного етносу, що мають не тільки позитивні (культурний обмін, економічний розвиток завдяки новим можливостям для торгівлі та інвестицій), а й значний ряд негативних аспектів (втрата культурної ідентичності, так званій

культурний імперіалізм, який зумовлений масовою культурною продукцією, зокрема через глобальні медіа, і в свою чергу призводить до втрати культурної різноманітності; соціальна нестабільність); зниження освітнього рівня членів суспільства.

Політична логосфера — не так продукт діяльності суспільства, скільки його модифікатор: вона сама, пронизуючи всі пласти загальнолюдського мовного середовища, активно формує мовну практику всіх включених до неї суб'єктів, їх соціально-ієрархічну структуру та лінгвоетнічний універсум загалом, поглиблюючи політичні уявлення, формуючи стереотипи та впливаючи на сприйняття та реакції громадськості. Таким чином, політична логосфера виступає як важливий інструмент впливу на суспільну думку та формування політичних цінностей.

Світ стрімко змінюється, і разом із ним еволюціонує й політична комунікація. Сьогодні, як ніколи раніше, зростає потреба в розумінні механізмів впливу мови на політичні процеси. Це зумовлює актуальність політичної лінгвістики – міждисциплінарної науки, що поєднує знання лінгвістики, політології, етнології, соціальної психології та соціології.

Політична лінгвістика допомагає глибше зрозуміти природу політичної комунікації, розкриваючи механізми впливу мови на політичні процеси, поведінку та прийняття рішень людей.

В умовах інформаційного потоку та поширення дезінформації політична лінгвістика надає інструменти для виявлення та протистояння маніпулятивним практикам у політичному дискурсі.

Дослідження політичної лінгвістики сприяють розвитку навичок ефективної політичної комунікації, допомагаючи політикам і громадським діячам чітко й зрозуміло формулювати свої ідеї, переконувати аудиторію та досягати поставлених цілей.

Аналіз політичного дискурсу різних груп населення сприяє розумінню спільних цінностей та інтересів, що може допомогти у згуртуванні суспільства та подоланні роздробленості.

Враховуючи події останнього десятиліття, важливим інструментом для вивчення міжособистісної комунікації стало сучасне мовознавство, ба більше, воно виступає ключовим компонентом у розумінні складних соціальних явищ. У рамках політичної лінгвістики, зокрема, виникла потреба розглядати мову як важливий фактор впливу на формування та розвиток політичних процесів. Як вказала О.М. Алексієвець, для політичної лінгвістики характерні такі риси сучасного мовознавства, як мультидисциплінарність (дослідження не обмежується рамками однієї науки, а поєднує знання та методи з різних галузей. Наприклад, лінгвістика досліджує мовні структури й особливості функціонування мови в політичному контексті. Політологія вивчає політичні системи, процеси та інституції, звертаючи увагу на вплив мови на політичну поведінку. Соціологія аналізує соціальні структури та групи, враховуючи вплив мови на соціальні відносини та ідентичність. Психологія досліджує психологічні механізми впливу мови на свідомість і поведінку людей. Історія вивчає еволюцію політичної мови та її зв'язок з історичними подіями та процесами), експансіонізм (тенденція до розширення галузі лінгвістичних розвідок, виходи в інші науки), антропоцентризм (людина стає основною фігурою мовленнєвої діяльності. Ідею антропоцентризму охарактеризував французький вчений Е. Бенвеніст наступним чином: у світі існує лише людина з мовою, людина, яка спілкується з іншою людиною і мова, таким чином, належить самому визначенню людини [24, с. 92]. Вчені, які досліджують проблему антропоцентризму на сучасному етапі розвитку лінгвістики як науки: Т.В.Цив'ян, А.Вежбицька, О.М.Лащук, Г.А.Бенькевич, П.І.Костомаров, М.О.Шелякін, Н.В.Таценко та ін. Зміни у парадигмі розвитку полягають у тому, що людина як творець та активний

учасник мовних процесів, стає центром уваги дослідників), функціоналізм (один із провідних напрямків у сучасному мовознавстві, який досліджує мову не як статичну систему, а як динамічне явище, що функціонує в реальному світі [5]) та експланаторність (дослідники прагнуть не просто описувати мовні явища, як це робили прихильники дискриптивізму, а й пояснювати, чому вони відбуваються так, а не інакше [55]) [1].

Поява та закріплення політичної лінгвістики як окремої наукової дисципліни безпосередньо відноситься до подій ХХ століття. Її становлення припало на 20-50-ті роки, період, який знаменувався Першою світовою війною та її жахливими наслідками. Ця трагічна подія стала каталізатором для розвитку досліджень у галузі політичної комунікації та її зв'язку з суспільно-політичними процесами. Пропагандистське протистояння ворогуючих країн викликало гостру потребу в розумінні механізмів маніпуляції суспільною свідомістю. Знання про те, як мова використовується для впливу на думки та поведінку людей, стало не просто теоретичним інтересом, а й практичною необхідністю. Після закінчення війни дослідники мови політики зосередили свою увагу на вивченні способів формування суспільної думки, ефективності політичної агітації та військової пропаганди. Цей період ознаменувався діяльністю таких видатних мовознавців, як Уолтер Ліппманн, Пол Лазарсфельд та Гарольд Лассвелл. Їхні праці заклали фундамент для розвитку політичної лінгвістики як науки. Вони досліджували, як мова використовується для досягнення політичних цілей, як вона впливає на думки та поведінку людей, як вона може бути використана для маніпуляції масами.

Вивчення політичної лінгвістики стало ключем до розуміння того, як мова може бути використана як зброя. Це знання допомогло людям краще усвідомлювати, як на них впливають політичні повідомлення, та критично оцінювати інформацію, яку вони отримують. Вивчення передумов виникнення цієї галузі знань, ключових етапів її становлення та еволюції

дозволяє не лише простежити динаміку розвитку, а й краще усвідомити логіку та закономірності, які лежать в основі її сучасного стану.

Хоча політична лінгвістика як наука сформувалася лише в ХХ столітті, її коріння сягають античності. Захоплення витонченою мовою зацікавило вчених Давньої Греції та Риму, де риторика була невід'ємною частиною політичного життя. Теорія красномовства, або риторика, виникла в античному світі як відповідь на практичні потреби грецького суспільства. Вона стала невід'ємною частиною освіти, будучи найвищою її сходинкою. Цьому відповідали й численні підручники та настанови, які створювалися з V століття до н. е. [44]. Видатні оратори (Демосфен, Цицерон та Квінтіліан), розробили теорії та методи ефективного переконання та впливу на аудиторію.

Давньоримські риторичні приділяли значну увагу системному підходу до підготовки своїх риторичних текстів. Їхні знання ґрунтувалися на трьох чітко окреслених етапах, кожен з яких мав чітко сформульовані завдання: що, де та як сказати. Цілісність і системність класичної риторики ґрунтується на категорії персуазивності – здатності переконувати та впливати на слухачів. Її цінність полягає в тому, що вона пропонує універсальний алгоритм підготовки риторичного тексту, який використовується і в сучасних концепціях риторики[40].

Рис.1 Основні етапи підготовки риторичного тексту

Ці три етапи підпадали під відповідні розділи риторики.

Етап	Опис
------	------

Інвенція	На цьому етапі визначається тема і мета виступу, розробляється концепція, збирається та опрацьовується матеріал, що відповідає на питання: "Що я хочу сказати?".
Диспозиція	Тут відбувається структурування зібраного матеріалу, побудова логічної композиції промови, що відповідає на питання: "Як я буду це говорити?".
Елокуція	На цьому етапі відбувається мовне оформлення тексту, підбір слів, фраз, стилістичних прийомів, що відповідає на питання: "Якими словами я буду це говорити?".

Окрім цих трьох основних, класична риторика виділяла ще два допоміжні розділи:

Етап	Опис
Акція	Тут йдеться про невербальні аспекти виступу: міміку, жести, інтонації, поведінку оратора перед аудиторією.
Меморія	Цей розділ пропонує мнемотехнічні прийоми для запам'ятовування тексту промови.

Сучасні ритори модифікують цю систему, але основа залишається незмінною: чітка структура, логічність, переконливість і майстерне володіння словом. Сучасні дослідники, які вивчають класичні схеми риторики: Г. Хозачеров, Т. Анісімова, Л. Мацько, О. Мацько[40].

У IV столітті до н.е. Аристотель здійснив значний крок у розвитку риторики. Він не лише узагальнив наявні на той час теоретичні знання, але й запропонував власне бачення риторики як науки, тісно пов'язаної з логікою (діалектикою). Він досліджував структуру та елементи

переконливих аргументів, вивчаючи, як мова використовується для впливу на аудиторію. На відміну від попередників, які розглядали риторику як мистецтво красномовства, Аристотель бачив у ній науку, що володіє чіткими методами та принципами. Логіка й риторика, на думку Аристотеля, тісно переплітаються. Вміння логічно мислити є основою для побудови переконливих промов.

Аристотель класифікував мови за їхньою метою та функцією:

- Дорадчі: схилити до певної дії (наприклад, політичні промови).
- Судові: обвинувачувати або виправдовувати (наприклад, судові промови).
- Епідиктичні: хвалити або ганьбити (наприклад, урочисті промови) [50].

З падінням античних демократій та утвердженням феодалізму інтерес до політичної риторики значно зменшився. Протягом століть дослідження мови в політичному контексті були практично відсутні. Однак із відродженням демократії в Західній Європі та Північній Америці в XVII-XVIII століттях виникла потреба в розумінні та вивченні політичної комунікації. Цей період ознаменувався появою праць таких мислителів, як Джон Локк, Жан-Жак Руссо та Томас Джефферсон, які досліджували роль мови у формуванні політичних думок та поведінки.

Після Першої світової війни дослідники почали глибоко вивчати політичну комунікацію, усвідомлюючи її тісний зв'язок з суспільно-політичними процесами.

- Вальтер Ліппманн досліджував питання пропаганди та агітації, будучи радником 12 президента США. Його поняття "agenda-setting" (процесу визначення порядку денного) та "контент-аналізу" досі використовуються в сучасній політичній лінгвістиці.

- Пол Лазарсфельд активно займався вивченням пропаганди, керував дослідницьким проектом щодо впливу радіо на аудиторію. Розробив модель "дворівневої комунікації", згідно з якою інформація поширюється через лідерів думок.
- Гарольд Лассвелл розвинув методику контент-аналізу та застосував її до вивчення мови політики. Довів зв'язок між стилем мови та політичним режимом.

В ХХ столітті політична лінгвістика остаточно закріпилась як окрема наукова дисципліна. Дослідники почали використовувати методи лінгвістики, соціології, психології та інших наук для вивчення того, як мова використовується в політиці. Вони досліджували політичні промови, пропаганду, публіцистику, рекламу та інші форми політичного дискурсу.

Після Другої світової війни політична лінгвістика пережила період бурхливого розвитку. Дослідники зосередили свою увагу на вивченні мовних практик в умовах демократичних держав. Дослідження показали, що мовна маніпуляція існує й у демократичних суспільствах, але вона більш витончена та завуальована, ніж у тоталітарних режимах. Зміна політичних умов призвела до нових методів комунікативного впливу. Політика, як і раніше, залишається боротьбою за владу, де перемагає той, хто краще володіє "комунікативною зброєю".

Теоретики Франкфуртської школи (Т. Адорно, Г. Маркузе, М. Хоркхаймер) глибоко досліджували форми тоталітаризму, антидемократизму та націоналістичного шовінізму. Вони аналізували мову як інструмент пропаганди та маніпулювання свідомістю людей.

У 70-80-х роках ХХ століття з'явилися численні монографії та підручники з політичної комунікації та методів її аналізу. Політична комунікація остаточно оформилася як самостійна наукова дисципліна.

Виникнувши на стику соціолінгвістики, політології, когнітивної лінгвістики, стилістики та риторики, політична лінгвістика стрімко

розвивається та інтегрує знання з суміжних галузей. Її шлях від аналізу мови тоталітарних режимів до дослідження соціологічних, культурних, міжособистісних і когнітивних аспектів влади пройдений за короткий час – лише за півстоліття.

Основні етапи розвитку політичної лінгвістики:

- 1970-ті: перші дослідження мови політики, переважно тоталітарних режимів.
- 1980-ті: розширення тематики досліджень, охоплення демократичних режимів і порівняльних аналізів.
- 1990-ті: формування політичної лінгвістики як окремої наукової дисципліни.
- 2000-ні: активний розвиток міждисциплінарних досліджень, поєднання з політологією, соціологією, психологією та антропологією.
- 2010-ті: застосування методів політичної лінгвістики до нових тем, таких, як онлайн-комунікація, мова ненависті та дезінформація.

Сучасна політична лінгвістика досліджує:

- 1) мову політичних дискурсів, риторику та пропаганду;
- 2) вплив мови на політичні процеси та поведінку людей;
- 3) мовні аспекти етнічності, національної ідентичності та влади;
- 4) роль мови у формуванні та поширенні політичних ідей;
- 5) міжмовну комунікацію в політичному контексті;
- б) вплив нових технологій на мовну політику та комунікацію.

Політична лінгвістика допомагає зрозуміти, як мова використовується в політиці та як вона впливає на нашу думку й поведінку, дозволяє критично оцінювати політичні дискурси та виявляти маніпуляції, сприяє кращому розумінню політичних процесів і прийняттю більш обґрунтованих рішень, допомагає у вирішенні конфліктів і налагодженні міжмовної комунікації.

Хоча дослідження політичного дискурсу в умовах воєнного стану все ще перебуває на ранній стадії, воно вже дало нам цінні знання про те, як мова використовується під час війни. Політичний дискурс під час війни на сході 2014-2022 років був предметом дослідження А. В. Березовенко, С. В. Підшибякіна, І. Я. Тодорова. Широке використання інформаційних технологій у повсякденному житті та розвиток ЗМІ створили нові можливості для впливу на маси. Зокрема за умов гібридної війни активно почали використовуватися знання із політичного дискурсу з метою пропаганди та дезінформації, кібератак і хакерства, впливу на громадську думку та настрої в суспільстві, розпалювання ворожнечі та соціальних конфліктів.

1.2. Персуазія як ключовий елемент політичного дискурсу

Персуазія, як форма впливу на людей, є невід'ємною частиною людської поведінки та суспільного життя. Її використовують у різних сферах, від політики та маркетингу до освіти та особистих відносин. Для глибокого розуміння персуазії, як форми впливу на людей, важливо дослідити її тлумачення, етимологію та еволюцію.

Згідно з Кембриджським словником, "persuasion" має декілька значень:

1. Процес, за якого одна людина переконує іншу, або сама стає ціллю переконання.
2. Певний набір вірувань, особливо релігійного або політичного характеру.
3. Форма промови або письма, де автор використовує аргументи чи емоції, щоб переконати слухача або читача повірити у сказане.

Етимологія слова "persuasion" сягає корінням латинського слова "persuadere", що означає "переконати", "спонукати", "зробити так, щоб хтось повірив"[77].

Арістотель 2000 років тому розробив формулу переконання, яка актуальна й досі. Вона включає:

- етос (характер): встановлення довіри до себе. Аудиторія схильна сприймати й довіряти інформації, яку їй пропонує авторитетний, компетентний і щирий комунікатор. Доповідач утверджує себе як гідну довіри фігуру або цитує таку ж, на його думку, гідну людину;
- логос (розум): логічні аргументи, підкріплені фактами та даними, відіграють важливу роль у переконанні. Аудиторія схильна довіряти чітким, послідовним та обґрунтованим аргументам. Чіткість та послідовність у викладі інформації допомагають переконати слухачів у правильності та значущості висловленої думки.

- пафос (емоції): вплив на емоції за допомогою історій. Використання емоцій, таких, як радість, смуток, гнів, страх, може значно посилити вплив комунікації. Це все робить інформацію яскравішою та мотивує до дії.;
- метафора: метафоричні порівняння допомагають переконати аудиторію, роблячи абстрактні ідеї більш конкретними та доступними.
- лаконічність: виразність і стислість мови є важливими для збереження уваги аудиторії. Чітке висловлювання думок та ідей у найкоротшій формі допомагає втримати та постійно «підживлювати» інтерес та ефективність спілкування [78].

Для ефективної персуазії необхідні чотири ключові елементи:

- встановлення довіри, яка базується на двох джерелах: експертності та відносинах, де перше означає знання продукту чи процесу, а друге – мистецтво взаємодії та роботи в інтересах інших;
- формування спільної платформи: навіть за високої довіри, позиція повинна бути зрозумілою та привабливою для аудиторії. Необхідно її презентувати таким чином, щоб показати користь для всіх, кого вона торкнеться;
- яскраві докази: персуазія – це не просто надання звичайних графіків і таблиць. Автор стверджує, що найефективніші методи переконання використовують яскраві, навіть перебільшені, історії, метафори та приклади, щоб оживити позицію;
- емоційний зв'язок: здатність відчувати та реагувати на емоційний стан аудиторії. Іноді це означає приборкання власних емоцій, а інколи їх посилення.

Гаральд Лассвел – визначний дослідник і теоретик персуазії, чия лінійна модель стала однією з основоположних парадигм у теорії

комунікації. Його робота мала значний вплив на дослідження персуазивності в політичному дискурсі протягом багатьох років.

Лассвел описує акт комунікації як процес, що складається з п'яти елементів.

Рис. 2. Лінійна модель Лассвела

Лінійна модель Лассвела стала цінним інструментом для аналізу того, як персуазія використовується в політичному дискурсі. Дослідники застосовували цю модель, щоб:

- визначити, які методи персуазії використовують політики;
- зрозуміти, як аудиторія сприймає політичні повідомлення;
- оцінити ефективність політичних кампаній.

Дослідники Ф. Бостер та П. Монгау запропонували тезу, яка має велике значення для розуміння політичного впливу на аудиторію. Вони вказали на те, що спроби маніпулювання через використання страху або залякування (*fearmongering*) можуть мати складнощі у реалізації. Це пояснюється тим, що експериментатор може вважати свою спробу

переконання ефективною, але вона може не викликати належну або очікувану реакцію в тих, на кого вона спрямована[84]. Люди по-різному реагують на страх. Деякі можуть піддатися маніпуляціям, інші ж стати більш стійкими до них. Сам експериментатор, який використовує страх, може емоційно реагувати на ситуацію, що може призвести до помилок у оцінці реакції аудиторії.

Страх може затьмарити об'єктивність сприйняття інформації. Залякування може мотивувати людей до опору, а не до наслідування.

Рекламні кампанії використовують страх, щоб спонукати людей до покупки товарів чи послуг. Однак, така реклама може бути неефективною, якщо вона занадто лякає людей або здається їм маніпулятивною. Наприклад, багато рекламних роликів антиперспірантів використовують страх соціального осуду, щоб спонукати людей купувати їхню продукцію. Ці ролики часто зображують людей, які відчують незручність через потовиділення, і стверджують, що антиперспірант допоможе їм уникнути таких ситуацій [87]. Рекламні ролики кредитних карток використовують страх фінансової небезпеки, щоб спонукати людей оформити картку. Ці ролики можуть показувати людей, які борються з кредитами, або попереджувати про небезпеку крадіжки особистих даних [104].

Модель ймовірності розробки (ELM – The elaboration likelihood model) персуазії, розроблена Р. Петті та Дж. Качіоппо в 1970-х і 1980-х роках (через суперечливі результати попередніх досліджень Петті та Качіоппо розробили нову теорію, яка мала б краще пояснити механізми переконання), описує два шляхи, якими люди сприймають та обробляють інформацію під час переконання:

Центральний маршрут	Периферійний маршрут
<ul style="list-style-type: none"> • Високий рівень опрацювання інформації; 	<ul style="list-style-type: none"> • Низький рівень опрацювання інформації;

<ul style="list-style-type: none"> • реципієнт ретельно аналізує аргументи оратора. • зміна ставлення стійка та передбачувана; • залежить від сили та якості аргументів. 	<ul style="list-style-type: none"> • реципієнт робить висновки на основі асоціацій та емоцій. • зміна ставлення мінлива та залежить від контексту; <p>залежить від привабливості оратора, якості повідомлення, емоційного стану реципієнта[83].</p>
---	---

Чинники, які впливають на вибір шляху:

1. Мотивація реципієнта:

- Якщо реципієнт мотивований, він обирає центральний маршрут;
- якщо реципієнт не мотивований, він обирає периферійний маршрут.

2. Якість аргументів:

- Сильні та чіткі аргументи сприяють вибору центрального маршруту;
- слабкі та нечіткі аргументи сприяють вибору периферійного маршруту.

3. Складність повідомлення:

- Прості повідомлення сприяють вибору периферійного маршруту;
- складні повідомлення сприяють вибору центрального маршруту.

ELM допомагає зрозуміти, які чинники впливають на вибір людиною того чи іншого шляху, а також які аргументи та стратегії переконання будуть найбільш ефективними в конкретній ситуації.

У маркетингу ця модель працює так: реклама може використовувати периферійний маршрут, асоціюючи продукт із позитивними емоціями та образами, щоб емоційно зачепити аудиторію.

Політики можуть використовувати центральний маршрут, наводячи чіткі та логічні аргументи на підтримку своїх програм, щоб переконати аудиторію у своїй правоті.

В освіті викладачі можуть використовувати ELM, щоб зробити навчання більш цікавим, захопливим та ефективним.

1.3. Теорії переконання та мовні стратегії впливу в політичному дискурсі.

Мовний вплив – це цілеспрямований вплив на співрозмовника під час спілкування з метою зміни його думок, поглядів або спонукання до певних дій. Його можна розглядати як управління людською поведінкою за допомогою мовних і невербальних засобів спілкування.

Один із найпоширеніших методів мовного впливу, спрямований на те, щоб логічно довести свою правоту та змінити думку співрозмовника – переконання. Це не просто наказ чи прохання, а тонкий процес впливу на свідомість, емоції та досвід іншої людини з метою формування нових установок. Задля досягнення бажаних результатів люди керуються чіткими аргументами, фактами, доказами, статистичними даними, щоб обґрунтувати свою позицію.

Американські соціальні психологи Елліот Аронсон та Ентоні Пратканис у своїх дослідженнях визначили чотири ключові *чинники, які впливають на дієвість повідомлення та його здатність переконати*[53]:

- 1) *Упередження* (люди схильні сприймати інформацію, яка відповідає їхнім наявним переконанням та упередженням, і відкидати те, що їм суперечить. Щоб переконати когось, важливо розуміти його систему цінностей та упередження й намагатися представити свої погляди таким чином, щоб вона не суперечила їм, а доповнювала їх);
- 2) *Довіра до джерела* (люди з більшою ймовірністю сприймуть повідомлення, якщо вони довіряють джерелу, з якого воно надходить);
- 3) *Послання* (не просто набір слів, а цілеспрямований вплив на думки та емоції адресата, який веде до бажаного для комунікатора результату. Завдання комунікатора полягає не лише у передачі правдивої інформації, але й у вмілому використанні мовних засобів, які підсилюють позитивні аспекти об'єкта. Така стратегія, відома як

метамова, передбачає заміну негативних або несприятливих слів більш позитивними чи вигідними аналогами, наприклад, замість "дешевий" вживати "недорогий", замість "безглуздий" - "оригінальний", замість "старий" - "перевірений" і т. д.);

- 4) *Емоції*: люди – це не лише логічні істоти, але й емоційні. Тому вміння впливати на емоції аудиторії – це потужний інструмент переконання. Досягти успіху у переконанні можна, дотримуючись простого правила: спочатку викликати певну емоційну реакцію, а потім пропонувати аудиторії спосіб реагування, який сприятиме досягненню бажаного результату. У таких ситуаціях адресат змушений керувати своїми емоціями, відповідаючи на викликану емоцію, сподіваючись уникнути негативних відчуттів або зберегти позитивний настрій. Повідомлення, яке викликає сильні емоції, має значно більший потенціал впливу.

Окремим аспектом впливу на свідомість і поведінку людей є сугестія. Це процес впливу на свідомість і поведінку іншої людини шляхом передачі їй певної ідеї, думки або сприйняття. Цей термін походить від латинського слова "suggerere", що означає "навіювати" або "підказувати".

Гіпнотичні сугестії можуть використовуватися для зміни думок, переконань, почуттів і поведінки людини), медіа (такі, як телебачення, радіо та Інтернет, можуть використовувати сугестії для впливу на думки та поведінку людей. Реклама, пропаганда та інші форми медіаконтенту можуть містити навіювання, які впливають на те, як люди сприймають світ і що вони роблять), авторитетних фігур (люди схильні більше піддаватися сугестіям з боку людей, яких вони вважають авторитетними, наприклад, батьків, вчителів, лідерів чи експертів) або оточення на індивіда (соціальний тиск і групова поведінка також можуть впливати на те, як люди сприймають інформацію та реагують на неї. Люди можуть змінювати свою думку або поведінку, щоб відповідати очікуванням групи).

Термін *сугестія* також використовується для пояснення явища аутосугестії, коли особа використовує власні засоби та вплив на свідомість для внутрішнього перетворення або зміни (коли ми повторюємо собі певні фрази або образи, вони глибоко засідають у нас в голові на несвідомому рівні; "внутрішні навіювання" можуть змінювати думки, емоції та поведінку). Аутосугестія може бути використана для досягнення позитивних змін у здоров'ї, професійному розвитку або досягненні особистих цілей. Наприклад, "Я можу це зробити" – ця проста фраза може допомогти подолати страх, невпевненість і досягти своїх цілей.

Гюстав Лебон, французький психолог, філософ і соціолог, один із засновників теорії психічного впливу, розглядав сугестію як форму психічного ураження, що виникає під впливом іншої людини [50, с. 228].

Сила сугестії: порівнюється з гіпнозом і зомбуванням. Результат навіювання залежить від обох сторін: того, хто навіює (*сугестор*), і того, хто піддається навіюванню (*сугеренд*). Їхні особистісні характеристики та вміння будувати стосунки впливають на ефективність сугестії.

Дослідження маніпуляції в лінгвістиці тісно пов'язане з вивченням питань комунікативної ефективності, впливу мовлення на реципієнта та комунікативних стратегій, які використовуються для ефективного впливу на реципієнта. Оскільки політики часто намагаються приховати свої цілі, однією з головних особливостей політичного дискурсу є використання метафор, особливої інтонації та інших прийомів впливу на свідомість виборців та опонентів. Основним параметром впливу в політичному дискурсі є маніпуляція суспільною свідомістю [10, с. 49].

Політики часто використовують сугестію, щоб маніпулювати емоціями та думками людей:

- використовують емоційно заряджені слова та образи: наприклад, "вороги", "патріотизм", "свобода", "безпека". Так, спецпредставник Держдепу США Курт Волкер в інтерв'ю «РБК-Україна» використав

слова "вірю", "помилявся", "готовий знову помилитися" для створення емоційного зв'язку з аудиторією та метою викликати почуття довіри та щирості [27];

- повторюють прості та чіткі меседжі, оскільки це допомагає закріпити ідеї в свідомості людей;
- демонізують опонентів (це робиться для того, щоб викликати у людей страх і ненависть до них). Наприклад, у січні 2024 року Пелосі сказала CNN, що протестувальники імітували повідомлення Путіна, а потім закликала ФБР розслідувати деякі з них: «Щоб вони закликали до припинення вогню, це меседж пана Путіна. Послання пана Путіна. Не помиляйтеся: це безпосередньо пов'язано з тим, що він хотів би бачити. Те ж саме з Україною. Йдеться про послання Путіна» – Пелосі протиставляє заклики до припинення вогню бажанням Путіна, натякаючи на те, що вони не щирі [69];
- користуються авторитетом (можуть посилатися на авторитетних людей або інституцій, щоб надати своїм словам більшої значущості);
- використовують емоційний вплив – спосіб переконання, який спирається на описову, чуттєву мову та образність, щоб викликати емоційну реакцію та переконати аудиторію в слушності аргументу [103];
- техніка залякування проявляється, коли оратор прагне вселити людям страх і розгубленість, щоб вони ухвалили рішення, яке буде йому політично вигідним. Він виокремлює неприємні для людей теми, багаторазово їх підкреслюючи. Залякування впливає на психологію людей. Людина за своєю природою боїться невідомого. У стані страху багато хто поспішно шукає кроків, щоб його полегшити або зовсім позбутися. Люди рідко просто чекають, доки ситуація вирішиться сама собою [91, с. 3]; Л. Чік зазначає, що «Серед інших лексичних засобів, що активно застосовуються задля маніпулятивного впливу,

вживаються багатозначні слова, омоніми, okazіоналізми. Okazіоналізми за рахунок своєї нестандартності створюють експресивність матеріалу, розстановку акцентів» [56, с. 123];

- посилення на реальні цифри для підкреслення серйозності та обґрунтованості своєї позиції. Наприклад, спецпредставник Держдепу США Курт Волкер в інтерв'ю «РБК-Україна» вказав «Я вважаю, що додаткова допомога Україні становитиме 61 млрд. ... Але ви, можливо, пам'ятаєте, я був тут, у Києві, у травні минулого року, і мене запитали про запит адміністрації на 15 млрд, і я сказав: ні, буде 60, і це тому, що ніхто не хоче голосувати з цього питання двічі» [27];
- використання риторичних запитань. Наприклад, про спроби «тіньових угод» з РФ Зеленський використав цей прийом, аби викликати у слухачів рефлексію та підтримку своєї позиції, адже риторичне запитання акцентує на потенційній недостовірності обіцянок Путіна. «Мені відомо про спроби укласти якісь тіньові угоди за лаштунками. Злу не можна довіряти. Запитайте [Євгена] Пригожина, чи варто довіряти обіцянкам Путіна. Будь ласка, почуйте мене. Нехай єдність вирішує все відкрито», – сказав Зеленський [46]. Зеленський наголосив, що український уряд продовжує співпрацювати з усіма партнерами, з якими може працювати. У приклад своєї позиції український лідер навів інші країни, які постраждали від нападу путінського режиму: "Ви бачили якийсь компроміс з боку Путіна з інших питань? З Грузією? З Молдовою?" [14];
- використання методу порівняння важливих суспільних явищ за певний проміжок часу. Прикладом може слугувати публічний виступ чинного президента В.Зеленського: «існував ризик звільнення 50 тис. медиків і закриття більше 300 лікарень» [51, 01:25:15-01:26:00];

- стратегія ідентифікації – намагання встановити контакт зі слухачами як із близькими подуху; створення асоціацій з національністю і приналежністю комунікатора до того чи іншого народу – "coming from the people" ("*вихідець з народу*"). Політики послуговуються займенниками "We", "our" замість "I", "my" [26, с. 5].

До прикладу, промови Дональда Трампа під час передвиборчої кампанії 2024 року набували погрозливого тону і здебільшого зосереджувалися на довгому переліку особистих претензій. Він зображується як особа, що має схильність до фанатичного збільшення розмірів своїх прихильників, аби підкреслити власну популярність. Цей діяч маніпулює емоціями своїх слухачів, говорячи про негативні аспекти та емоційно заряджені терміни. Політик спекулює фактичними спростуваннями та обіцянками, що не виконуються, а також намагається розкрити гіпотетичні мотиви та наміри опонентів. Все це відтворюється через використання емоційно насичених слів, які викликають зацікавленість аудиторії. На своїх мітингах він говорить про імміграцію в похмурих, дегуманізуючих термінах і обіцяє винищити тих, хто перетинає кордон. Він розповідає про судові баталії про те, що вони є перемогами. Він бреше і вигадує історії. Він характеризує своїх опонентів як загрозу демократії та стверджує, що ці вибори можуть стати для нього останніми[100].

Мовними засобами вираження стратегії зближення з народом в американській політичній рекламі є використання просторічної лексики, яка може бути актуальною відповідно до певних подій, які відбуваються в країні. Прикладом цьому слугує американська комедійна драма режисера Баррі Левінсона «Хвіст виляє собакою», у якій глибоко розкривається суть політичних технологій і всього процесу створення образу конкретного політичного персонажа. У ЗМІ просочилася інформація про неналежну поведінку президента США, який переслідував молоду активістку. Що

робити, як взагалі стався витік такої інформації? Секс-скандал. Не дивно, що репутація чинного президента почала падати: образ "бабія" ніколи не подобатиметься електорату, а пограння сімейних цінностей і чеснот автоматично означає, що довіра до глави держави падає. Звісно, незабаром з'явився опозиційний кандидат – свіже обличчя з чистою репутацією. Поки президент розмірковує над крахом своєї політичної кар'єри, президентські спецслужби формують групу "швидкого реагування", яка повинна терміново і за будь-яку ціну змінити фокусі відвернути увагу громадськості від цього скандалу. Спеціаліст зі зв'язків із громадськістю, який вміє вирішувати складні завдання, та амбітний голлівудський продюсер придумують новинну історію, яку останній може перенести на екран. Це можна прослідкувати в кількох роликах. Всі новини США вже згадують про "неіснуючого" терориста, вторгнення в Албанію та відео, на якому "албанська" дівчина (американська акторка-початківець) рятується від терористів у руїнах албанського міста «дівчинка серед руїн, вона тікає від терористів. Ми захищаємо таких, як вона. В руках у неї кошеня. Дівчинка тікає з села - красива картинка». Акторка запитує про деталі, їй ніхто нічого не пояснює, лише кажуть, що це особлива ситуація. Їй заборонено що-небудь говорити про цей проєкт, а якщо вона щось скаже, її вб'ють.

Отже, ця ситуація розкриває стратегію політичного маніпулювання та використання масмедіа для формування образу та перспективи на користь певного політичного діяча. Кінострічка розглядає ситуацію, коли президент США опиняється у скандальній ситуації через інформаційний витік про його неналежну поведінку. Цей скандал призводить до падіння репутації президента та викликає потребу вдосконалення його іміджу в очах громадськості. Щоб відвести увагу від цього скандалу, спеціалісти з громадських відносин в голлівудський продюсер спільно створюють новинну історію, яка призначена для трансляції в масмедіа. Такий підхід до

управління іміджем демонструє всю безжальність політичної арени в сучасному світі.

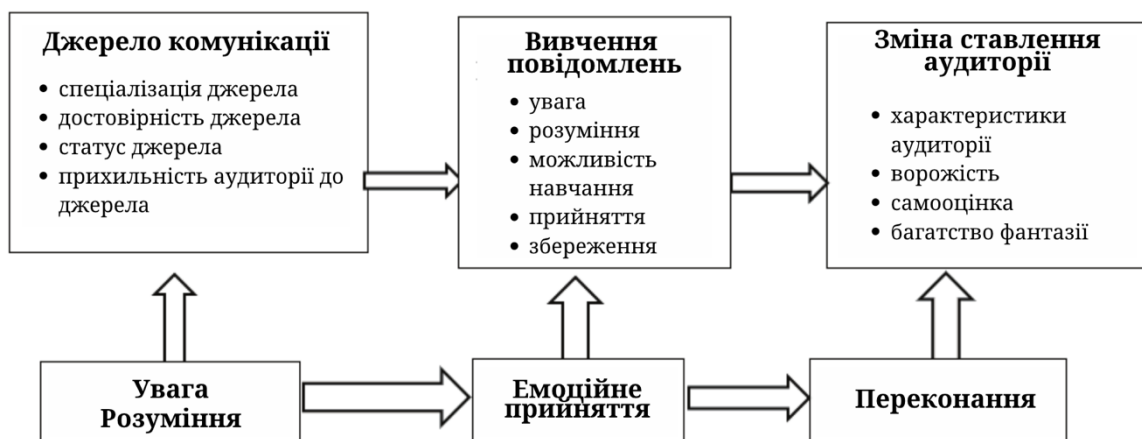

Рис. 3. Процес прийняття рішення. Перекладено (Perloff, 2003) [99]

Переконання стало невід'ємною частиною повсякденного життя. Існує безліч компаній, що займаються сферою переконання: рекламні агентства, PR-фірми, маркетингові конгломерати, лобістські групи, соціальні активісти, опитувальники.

На рис.3 представлена діаграма, яка ілюструє не лише процес прийняття рішення, але як контекст може впливати на те, яким чином ми сприймаємо це, оскільки інформація ніколи не сприймається у вакуумі. Завжди існує контекст, який впливає на те, як ми її інтерпретуємо. Наприклад, новина може мати різне значення, залежно від того, яке джерело її публікує та якою мовою вона написана, реклама може сприйматися по-різному, залежно від віку, статі та соціально-економічного статусу людини, допис у соціальній мережі може сприйматися по-різному, залежно від того, хто його публікує та куди робить репост.

Постійний потік інформації робить людей більш готовими до переконання. Іноді це взагалі не усвідомлюється, але навіть незначні деталі, такі як колір фону веб-сайту або музика в рекламному ролику, можуть

впливати на наше мислення та поведінку. Як приклад, у фільмі «Хвіст виляє собакою» цілком логічно постало питання кольору кошени та його появи загалом. Добре відомо, що найбільше вподобайок завжди набирали фото з тваринами, особливо котами. Білий колір у свою чергу символізує простоту, невинність і чистоту.

Висновки до розділу 1

Вивчення персуазії показало важливість розуміння того, як люди спілкуються, впливають один на одного та приймають рішення. Це дослідження може допомогти краще зрозуміти, як люди сприймають і продукують інформацію, як на них можна вплинути, а також як використовувати переконання етично та відповідально.

Вивчення мовних механізмів у політичному дискурсі дозволяє розкрити природу політичного процесу, виявити та протидіяти маніпулятивним практикам. Аналіз стимулює розвиток навичок ефективної політичної комунікації, які дають змогу політикам і громадським діячам висловлювати свої ідеї та досягати поставлених цілей.

Дослідження свідчить, що певні мовні засоби можуть значно посилювати вплив діячів на цільову аудиторію. Розуміння цих механізмів впливу може допомогти політикам більш ефективно використовувати мову для досягнення своїх цілей, а також допомогти слухачам більш критично сприймати політичні меседжі. Наприклад, мовні засоби на кшталт епітетів, антитез, емоційних конструкцій, лексичних повторів і синтаксичних паралелізмів роблять мову більш емоційною та виразною, спонукаючи народ до певних почуттів та емоційних реакцій. Це робить їх більш сприйнятливими до аргументів політика. Синтаксичний паралелізм і чітка структура речень роблять мову зрозумілішою та простішою для сприйняття, що полегшує слухачам процес обробки інформації та прийняття рішення. Емоційний вплив мови може частково "затуманювати" раціональне мислення слухачів, роблячи їх більш схильними до переконання та менш критичними до аргументів політика. Емоції можуть негативно впливати на когнітивні функції, такі, як пам'ять, увага та критичне мислення. Це може призвести до того, що слухачі забувають важливу інформацію, не помічають логічні помилки в аргументах політика або не можуть об'єктивно оцінити його позицію.

Політики можуть використовувати емоційний вплив мови для маніпуляції аудиторією. Наприклад, вони можуть використовувати емоційно заряджені слова та образи, щоб викликати у слухачів страх, гнів або ненависть, щоб зробити їх більш схильними до свого переконання.

Переконливі публічні виступи можуть мати різні цілі, але одна з найважливіших - це зміна думки, цінностей або переконань аудиторії.

Політики можуть вдаватися до таких маніпулятивних технологій задля задоволення власних цілей:

- 1) риторичні запитання (В. Зеленський під час інтерв'ю Axel Springer: «росіяни знали, куди ми збираємося атакувати. Звідки вони дізналися? Звідки вони отримали цю інформацію? Я не можу вам цього сказати. Історія покаже» [57]);
- 2) перекладання війни на інших «scapegoating»: військове керівництво Російської Федерації спрямовує зусилля на перекладання вини за розстріли українських військовополонених[37];
- 3) обзивання «name-calling»: П. Порошенко був звинувачений у сексизмі через те, що назвав журналістку «дорогенькою» [29];
- 4) апеляція до емоцій: Д. Трамп у 2016 році під час його президентської кампанії «Зробімо Америку знову великою», щоб спонукати людей голосувати за нього;
- 5) підтасовка фактів: В. Путін регулярно: "Україну придумали в австрійському генштабі", "мови в Україні немає", "Ленін подарував щось там Україні", "один народ" [29].

РОЗДІЛ II. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ

2.1. Особливості політичної персуазії в українській освіті

Ключовим чинником під час розвитку нашої країни як демократичної правової держави, враховуючи війну, розв'язану Російською Федерацією проти України, стала нагальна потреба та необхідність в удосконаленні громадянської обізнаності та свідомості суспільства.

Подальший розвиток стабільної правової держави (в якій влада встановлюється та здійснюється згідно з законом, а права та свободи громадян відстоюються державою і всі питання врегульовуються в режимі законності та дотримання його усіма суб'єктами права – учасниками суспільного життя) цілком і повністю залежить від державної освітньої політики й освітньо-виховної парадигми. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль і дружина Президента України Олена Зеленська у 2021 році, відвідавши заклад загальної середньої освіти «Солонянський ліцей», зауважили, що школа має стати місцем, де виховується здорове та компетентне покоління [38]. Такий підхід до розвитку НУШ дає усі шанси кожному учню проявити себе та стати активною ланкою суспільства, яка має змогу працювати над собою, покращувати свій потенціал в розширювати його, робити свідомий вагомий внесок у розвиток країни.

Еволюція суспільства нереальна без якісної освіти. Вона формує та виховує особистість, готує до життя, сприяє розвитку науки, культури та економіки. Високий рівень освіти - це інвестиція в майбутнє країни.

Освітній процес можна вважати досконалим лише за умови, що він не лише задовольняє поточні потреби суспільства, але й закладає фундамент для вирішення проблем майбутнього [60].

Громадянська освіта – це не просто сукупність знань про державу, її устрій, політику та законодавство, це окремий процес навчання молоді усвідомленості, навичкам критичного мислення та розуміння того, як

влаштована сучасна країна, як жити за умов її існування та розуміти принципи її існування, усвідомлювати важливість дотримання усіх правових норм, але вміти розпізнати порушення закону, здійснені керівництвом держави та мати змогу протистояти, захищаючи власні інтереси [6].

Усвідомлюючи власну цінність, автономію, унікальність та індивідуальність, людина має більше шансів на самореалізацію та можливість зробити внесок в удосконалення держави. До прикладу, для аналізу взято матеріал уроку 10 класу з теми «ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ ІДЕНТИЧНІСТЬ», в якому визначено установки та цінності тренінгу: учень усвідомлює необхідність збереження автономії та унікальності як важливої умови самореалізації, становлення як особистості та формування різноманітного світу [33]. У результаті учні 10 класу повинні навчитися розуміти власну цінність, переконання, інтереси та потреби як складники процесу усвідомлення себе, навчатися ставити цілі та розробляти стратегії щодо їх досягнення, шукатимуть нестандартні варіанти вирішення проблем та генеруватимуть ідеї, ефективно співпрацюватимуть з іншими задля досягнення спільних цілей.

Нова українська школа (НУШ) акцентується на розвитку важливих компетенцій учнів, які сприятимуть їхній успішності та процесу становлення як відповідальних представників суспільства. Ці компетенції не обмежуються знаннями з конкретних предметів, а охоплюють ширший спектр навичок і цінностей, необхідних для життя в ХХІ столітті [65].

Вчитель виступає модератором та фасилітатором, створюючи умови для активного спілкування учнів. Використовуються різні методи навчання, які стимулюють активність учнів, такі, як рольові ігри, дискусії, проєкти та групові роботи.

Формування громадянських і соціальних компетентностей стає пріоритетним завданням НУШ:

- Усвідомлення основоположних цінностей: розуміння та повага до ідей демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомлення однакових можливостей для всіх членів суспільства;
- кооперація та групова робота: вміння ефективно працювати з іншими людьми, об'єднуючись задля досягнення спільних цілей, усвідомлення необхідності взаємодопомоги та підтримки;
- активна позиція в житті громади: залученість до шкільного життя, класу, суспільства, бажання забезпечення позитивних змін, активна діяльність у шкільних та позашкільних заходах;
- визнання та повага до прав і свобод інших людей, незалежно від їх національності, етнічної приналежності, віросповідання чи інших особистих характеристик;
- медіація: розуміння принципів альтернативного вирішення суперечок, вміння вести конструктивний діалог, знаходити компроміси та домовлятися;
- повага до різних культур та традицій, вміння розуміти та цінувати відмінності між людьми, прагнення до толерантності та інклюзивності [65, с. 2].

У рамках позашкільної освіти створено інтегровану навчальну програму "Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій", а також методологічні рекомендації до неї. Цей силабус охоплює кращі практики психолого-педагогічного менторства та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів. До таких практик належать:

- "Стрес як ресурс": цей курс допоможе учасникам зрозуміти природу стресу, навчить їх ефективно справлятися з ним, а також використовувати його як джерело сили та стійкості [49];
- "Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум": навчить учасників надавати психологічну підтримку собі та іншим людям у кризових ситуаціях. Поєднує в собі теоретичні знання про переживання кризових травм (вивчення психологічних реакцій на кризові травми, розуміння стадій переживання горя та втрати, знайомство з методами психотерапії, які застосовуються при роботі з травмою) з практичними методами роботи з дітьми та батьками в умовах війни (методи психологічного консультування, арт-терапії, ігрової терапії, тілесно-орієнтованих практик та інших методів, які зарекомендували себе як ефективні в роботі з травмою). Методичний інструментарій передбачає надання учасникам практикуму набору методик та інструментів, які вони можуть використовувати в роботі з постраждалими (анкети, тести, вправи та інші матеріали, які допоможуть їм оцінити стан клієнтів, спланувати роботу з ними та відстежувати їхній прогрес) [43];
- "Особливості організації дистанційного навчання під час воєнного стану";
- Майндфулнес – технології регуляції стресостійкості в роботі практичного психолога з учнями юнацького віку [7];
- буклет «ЯК ЗБЕРЕГТИ СЕБЕ ПІД ЧАС ВІЙНИ», який включає: усвідомлення стресу та тривоги, їх причин, наслідків і проявів; методи психологічної стабілізації; техніки самостійної роботи з тривожними думками та почуттями; гармонізація емоційного стану, яка акцентується на розпізнаванні – регулюванні – створенні сприятливого емоційного середовища [22];

- корекційно-розвиткова програма “Подолання дитячих страхів та розвиток емоційної стабільності дітей військовослужбовців” (Стецюк Л.В.): знизити рівень дитячих страхів, розвинути емоційну стійкість дітей, навчити дітей ефективним способам саморегуляції, покращити комунікативні навички дітей, сформувавши у дітей позитивне ставлення до себе та до світу [15];
- урок із медіаграмотності «Як навчитися відрізняти фейки від правди», (Шеремета Т.П.). Мета – навчити учнів розпізнавати фейкові новини та інформацію, розвинути критичне мислення та навички перевірки інформації, підвищити обізнаність учнів про небезпеку фейкових новин [59].

Демократія держави проявляється в її мовній політиці та ставленні до всіх громадян, незалежно від їхньої національності чи соціального статусу.

Мовна політика – це комплекс ідей та практичних кроків, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи в певному напрямку [4]. Мовну політику як явище досліджували Н. Гавдида, Н. Седнева, О. Данилевська, Д. Абрамова, Б. Ажнюк, Л. Назаревич, І.Плотницька та інші.

За визначенням Б. Ажнюка (монографія «Мовна політика: Україна і світ» 2021) мовна політика – це комплекс заходів, які вживаються державою через свої органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Її мета - зберегти або змінити мовну ситуацію в країні, перерозподілити сфери використання мов, захистити мови, що перебувають під загрозою, та вплинути на розвиток мовної системи та її підсистем [30, с. 5].

Мова розглядається як важливий соціальний ресурс, що визначає логіку мовного планування (BJÖRN H. JERNUDD). Цінність цього ресурсу ґрунтується на двох ключових аспектах:

- 1) комунікативна цінність: мова дає можливість людям спілкуватися між собою, ділитися інформацією та ідеями, а також будувати відносини.
- 2) ідентифікаційна цінність: мова є важливою частиною ідентичності людини та спільноти. Вона використовується для самовираження, формування культурних цінностей та збереження спадщини [75, с. 187].

Мова відіграє важливу роль у житті суспільства та окремого індивіда. Вона виступає не тільки інструментом спілкування, але й апаратом пізнання, самопрезентації та культурної ідентичності. В аспекті педагогіки мова стає ще й основним ресурсом, який має вплив на успішність навчання та загальний розвиток особистості.

Паралельно з мовною політикою вивчають мовне планування в освіті - це комплекс заходів, спрямованих на регулювання мовних відносин у цьому секторі. Його ціль - гарантувати відповідне застосування мовних ресурсів для досягнення навчальних цілей. Це передбачає визначення мов навчання, розробку освітніх програм і методичних матеріалів, підготовку вчителів, а також оцінку мовної компетенції учнів [75, с. 193].

Мова, якою ведеться навчання, може суттєво впливати на успішність учнів. Зокрема, дослідження показують, що діти, які навчаються рідною мовою, зазвичай мають кращі результати з предметів, ніж ті, хто навчається іноземною мовою [28].

2.2. Методи та техніки політичної персуазії в українській освіті

Школа відіграє важливу роль у становленні особистості дитини, адже саме тут вона знаходиться більшість часу та засвоює систематизовану, впорядковану й логічно викладену інформацію.

Важливим елементом компетнісного навчання є системний підхід до вивчення історії, який розпочинається в початковій школі та поглиблюється в середній базовій. З 2021-2022 року курс "Вступ до історії" відіграє особливу роль у формуванні української ідентичності п'ятикласників. Цей курс слугує фундаментом для подальшого вивчення історії та формування патріотичних почуттів у юних українців.

Якість підручників, їх етноцентричний підхід та чітка позиція щодо важливих соціальних і політичних питань суттєво впливають на виховання свідомих патріотів України.

Інформація про Крим та інші тимчасово окуповані території України має бути обов'язковою складовою курсу історії. Це дасть учням знання, необхідні для розуміння цілісності українських земель та їхнього історичного розвитку, допоможе їм критично мислити та формувати власну думку щодо важливих питань української історії.

Знання про минуле допоможуть учням усвідомити коріння сучасних проблем та викликів, а також знайти шляхи їх вирішення. Переглянувши запропоновану навчальну програму, можемо зробити висновок, що відбувається акцентування уваги на темах, які мають особливу актуальність для учнів, які виростили в період війни: патріотизм, героїзм, стійкість.

Передові країни давно усвідомили, що сфера освіти – це не лише витрати, але й у першу чергу інвестиції, які дають неодноразову віддачу у вигляді нових технологій, знань та прибутків від інноваційної діяльності. Саме тому вони роблять освіту пріоритетним напрямком своїх інвестицій. Нова українська школа (НУШ) також ґрунтується на цьому принципі.

2.3. Вплив політичної персуазії на українську освіту та її розвиток

Освіта – це ґрунт, на якому засновується будь-яка сучасна держава, він надає громадянам знання, уміння та навички, пріоритетні для подальшого успішного життя, створює та закріплює цінності, особистість і розширює світогляд..

Політика ж не завжди впливає на освіту позитивно. Іноді політична персуазія може використовуватися для того, щоб маніпулювати освітньою системою, нав'язувати певні ідеології або просто використовувати її як інструмент для досягнення політичних цілей.

Освітня політика нерозривно пов'язана з суспільною політикою. Вона відображає очікування та цінності суспільства, намагаючись їм відповідати. Такий тип політики може безпосередньо впливати на суспільні процеси, визначаючи напрямок розвитку освітньої системи та, як наслідок, формуючи світогляд і цінності майбутніх поколінь.

Державна політика в галузі освіти має значний вплив на розвиток освітньої системи України.

Основні засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, визначені Законом України «Про освіту», ґрунтуються на вихованні патріотизму та поваги до культурних цінностей, яке впливає на формування у дітей та молоді любові до України, її історії, мови, культури та традицій, виховання поваги до державних символів України, ознайомлення з видатними постатями українського народу, його здобутками та боротьбою за незалежність, участь у патріотичних заходах та проєктах. Також важливе місце посідає навчання поваги до прав і свобод людини, нетерпимість до насильства та дискримінації, засвоєння основ прав людини та принципів демократії, виховання толерантності та поваги до людської гідності, апровадження інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, боротьба з булінгом та дискримінацією в

будь-яких формах, участь у правозахисних проектах та акціях, розвиток активної громадянської позиції та відповідальності за майбутнє України, виховання поваги до думки інших людей та вміння вести конструктивний діалог [47].

Події Революції Гідності та російської агресії проти України спричинили нові виклики та акцентували потребу у вихованні патріотичного та свідомого молодого покоління.

Водночас, існують певні виклики, які потребують вирішення. До них можна віднести нерівний доступ до якісної освіти в різних регіонах країни (у деяких регіонах спостерігається нестача шкіл, кваліфікованих вчителів, сучасних навчальних програм та інших ресурсів, необхідних для якісної освіти, у віддалених сільських місцевостях доступ до шкіл та якісної освіти може бути ускладнений через відсутність доріг, інфраструктури та транспортного сполучення); застарілі методи навчання, оскільки деякі вчителі не володіють необхідними знаннями, навичками та досвідом для використання нових методів навчання (а відповідно зміна методів навчання потребує значних зусиль з боку вчителів, адміністрації шкіл та органів влади, що може бути складною та тривалою справою), також необхідно врахувати той факт, що вчителі старшого віку (не відносити до ейджизму) не бачать необхідності змінювати свої методи навчання, адже вони звикли до традиційних підходів; недостатнє фінансування освіти, яке може призвести до зниження рівня освіти в країні, що негативно впливає на її конкурентоспроможність.

Враховуючи поточний стан війни на території України, зумовлений збройною агресією Росії, журналістка Марія Марковська на вебсторінці журналу «Українська правда» виділила 10 основних проблем, які можуть спричинити кризу в галузі освіти [25]. Серед них на перше місце виноситься питання нестачі укриттів (понад 25% шкіл досі не мають їх), це зрозумілим

чином викликає занепокоєння щодо безпеки учнів під час повітряних тривог або потенційних атак. Питання про те, чи повинні інші громадяни, які не є учнями мати доступ до шкільних укриттів у надзвичайних ситуаціях, залишається невирішеним, створюючи плутанину та потенційні ризики. Учні, які повертаються з-за кордону, стикаються з труднощами через різницю в навчальних програмах і мовні бар'єри, що може призвести до подвійних освітніх втрат. Учні, які одночасно навчаються в школах України та за кордоном, стикаються з величезними навантаженнями та потенційним вигоранням і небажанням продовжувати навчання. Школи та місцеві органи влади мають різну політику щодо дистанційної роботи вчителів за кордоном, що створює потенційну дискримінацію.

Ці проблеми, якщо їх не вирішити ефективно, можуть призвести до кризи в освіті з довготривалими наслідками. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, із залученням державних установ, освітян, батьків та міжнародних партнерів. Забезпечення безпеки та благополуччя учнів і вчителів, надання якісної освіти всім учням та адаптація до мінливої освітньої ситуації є критично важливими пріоритетами для України.

Будівництво підземних шкіл може стати одним із способів вирішення проблем безпеки і безперервності навчання в умовах воєнних дій. Цей варіант шкільних установ може забезпечити належний рівень захисту учнів і вчителів від ракетних ударів та інших загроз, спричинених війною. Навчання може тривати безперервно навіть під час воєнних дій, що важливо для освітнього розвитку та психологічного благополуччя дітей. Перебування під землею протягом тривалого часу може негативно впливати на психологічний стан дітей і дорослих. Важливо створити в підземних школах атмосферу, що максимально наближена до звичної, з природним освітленням, озелененням та іншими елементами, що сприяють комфорту.

Перша така школа зводиться у Харкові на глибині 10 метрів. Вона розрахована на майже тисячу учнів і буде обладнана всіма необхідними навчальними приміщеннями, а також укриттям, яке відповідає будівельним нормам. Загальна вартість проекту складає близько 58 мільйонів гривень. Ще дві підземні школи збудують у Пісочинській громаді, де навчатимуться близько 500 дітей. Ці навчальні заклади також будуть розташовані на глибині 10 метрів і матимуть шість класів, технічні кабінети, санвузол, вентиляцію та три виходи [48].

Формування основ громадянської культури учнів – це складний і багатогранний процес, який потребує постійної уваги та зусиль з боку педагогів, батьків і держави. Важливо створити умови для всебічного розвитку особистості школяра, виховати в ньому цінності демократичного суспільства та активну життєву позицію.

Вибір методів громадянського виховання залежить від віку учнів, їхнього рівня розвитку, теми, яка вивчається, та очікуваних результатів. Важливо, щоб методи були різноманітними, цікавими та корисними для дітей [45].

До традиційних методів можна віднести: розповідь, пояснення, бесіда, читання художньої літератури, екскурсії, зустрічі з цікавими людьми, конкурси, вікторини, олімпіади.

До інтерактивних методів включено: метод мозкового штурму, рольові ігри, дебати, дискусії, проектна діяльність, тренінги, кейси, симуляції (штучне відтворення складного реального процесу з максимально можливою точністю. Мета – створити імітацію реального світу, що дозволяє людям відчувати себе частиною цієї ситуації, дає можливість практикувати навички та знання в безпечному середовищі, де ризик помилок мінімальний [20]).

В умовах сучасних викликів, які стоять перед Україною, виховання патріотичного та свідомого молодого покоління набуває особливої актуальності. Школа, як один із найважливіших соціальних інститутів, відіграє ключову роль у цьому процесі.

Важливо використовувати різноманітні методи та форми роботи, які б сприяли формуванню в учнів національної свідомості, любові до України, поваги до її історії та культури, готовності до самовідданої праці на благо країни та її захисту.

Методи, які вже успішно застосовуються в українських школах:

1. Зустрічі з волонтерами та учасниками бойових дій: школи запрошують ветеранів АТО/ООС, волонтерів, учасників бойових дій на сході України – до школи (с. Черче) завітали ветерани АТО, на їх честь був організований концерт під назвою "Таких, як ви - чекають все життя". Під час концерту учні виконували пісні та вірші, присвячені воїнам антитерористичної операції, танцювали та розповідали про подвиги героїв. Учасники АТО поділилися своїми спогадами про бойові дії, розповіли про важливість єднання та згуртованості українського народу [52].
2. Організація тематичних уроків, лекцій, виховних годин: для аналізу застосовано сценарій виховної години "Я - патріот України!". Під час заходу відбулися такі основні моменти: обговорення з учнями таких питань: *хто такий громадянин? які якості повинен мати справжній громадянин України? що таке патріотизм? як виховати в собі патріотичні почуття? що може зробити кожен з нас для процвітання нашої держави?* Продемонстровано вікторину на патріотичну тематику. Відбувся перегляд відеороликів про подвиги українських воїнів, прочитано вірші та виконано пісні про Україну [19].

3. Проведення творчих патріотичних вечорів: проаналізовано захід київської ЗСШ № 4 «Свято вдячності захисникам». Концертна програма, підготовлена учнями: пісні, віршовані сцени, що зворушили присутніх до сліз, спортивні змагання, майстер-клас від заслуженого художника України Йосипа Осташинського, виготовлення учнями 4-х класів зірок перемоги, які будуть відправлені бійцям в зону проведення ООС. Серед присутніх: депутат Київради Тарас Криворучко, заслужений художник України Йосип Осташинський, волонтери, випускники школи, батьки учнів, які мають статус учасників бойових дій [9].
4. Виготовлення оберегів, браслетів, листівок, малюнків для воїнів: начальник Херсонської МВА Роман Мрочко повідомив про те, що юні жителі села Комишани на Херсонщині виготовили патріотичні браслети для українських військових [63].
5. Відеоурок з обговоренням: переглянуто сценарій уроку із застосуванням відео на тему "Що таке сучасна російсько-українська війна?", підготовано класним керівником 11 класу, практичним психологом та вчителем основ здоров'я Прокоф'євою Л.Р. [41].
6. Круглий стіл: проаналізовано розробку круглого стола для учнів 4-7 класів на тему «Як зберегти здоров'я під час війни» [3].

Висновки до розділу 2

Політична персуазія є потужним інструментом, який впливає на освіту та її розвиток. Вона може використовуватися для покращення освітньої системи, але також може використовуватися для маніпулювання нею.

Політична персуазія відіграє значну роль у лобіюванні політики, спрямованої на покращення освітньої системи. Завдяки цій силі вдається, у першу чергу та передусім, збільшення фінансування шкіл.

Недостатнє фінансування шкіл часто призводить до переповнених класів, застарілої інфраструктури та нестачі ресурсів для ефективного навчання. Збільшення фінансування дозволить найняти більше кваліфікованих вчителів, зменшити розмір класів, закупити нове обладнання та навчальні матеріали, провести ремонт та модернізацію шкіл.

Низька зарплата вчителів може призвести до звільнення кваліфікованих кадрів з професії, що негативно впливає на якість освіти. Підвищення зарплати може підвищити мотивацію та працездатність вчителів.

Якісна підготовка вчителів є ключовим чинником для успішного навчання учнів. Вона має включати теоретичні знання з педагогіки, психології та предметних галузей, практичні навички викладання та управління класом, розвиток навичок критичного мислення та вирішення проблем. Як варіант, можна заохочувати до співпраці школи та педагогічні університети.

Кожна дитина має право на якісну освіту, незалежно від її походження, соціального статусу чи фізичних можливостей.

Збільшення фінансування шкіл, підвищення зарплати вчителів, покращення їх підготовки, впровадження інноваційних методів викладання

та підвищення доступності освіти – всі ці напрямки потребують активної громадської підтримки.

Політики можуть намагатися цензурувати навчальні програми, підручники та інші освітні матеріали, щоб виключити з них інформацію, яка не відповідає їхнім поглядам. Це може призвести до того, що учні матимуть обмежений доступ до інформації та не зможуть формувати власні думки. Задля запобігання маніпуляціям з боку політиків, можна використовувати наступні кроки:

1. Тримати зв'язок із організаціями, які борються за незалежність та неупередженість освіти;
2. Проводити активні публічні дискусії про освітню політику;
3. Підтримувати вчителів та шкіл, які борються за якісну освіту для всіх учнів.

У свою чергу політики можуть використовувати свої платформи, щоб виступати з промовою про важливість освіти, ділитися особистим досвідом та закликати до інвестицій в освіту. Політики можуть пропонувати політику, яка робить освіту більш доступною та доступною, наприклад, стипендії, гранти та податкові пільги.

РОЗДІЛ III. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ В ОСВІТІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

3.1. Особливості політичної персуазії в американській освіті

У Сполучених Штатах діє двопартійна система, де домінують дві політичні сили: демократична та республіканська партії. Ці партії мають значний вплив на всіх рівнях влади: федеральному, штатному та місцевому. Політика в кожному штаті може відрізнятись залежно від того, яка партія перебуває при владі.

Хоча в Америці існують й інші політичні об'єднання, загалом відомі як «третьої сторони», їм значно складніше конкурувати з двома головними гравцями на політичній арені. До таких "третьох сторін" належать:

- Партія зелених: орієнтується на екологічні та соціальні питання [106];
- Лібертаріанська партія: виступає проти будь-якого втручання уряду у їх особисті, сімейні та бізнесові рішення. Ця партія зокрема називає себе “The Party of Principle” , пояснюючи, що непохитно стоять на стороні своїх принципів [108];
- Партія Конституції: прагне забезпечити строге дотримання Конституції США, обмежити повноваження федерального уряду та захистити традиційні американські цінності [105];
- Партія природного права: фокусується на природному праві та індивідуальній свободі. Сферою фокусу є: охорона здоров'я (профілактика хвороб), сільське господарство (природні методи), політика (зменшення впливу лобістів), кримінальне право (профілактика злочинів), освіта (розкриття потенціалу кожного учня) [98].

Освітня система США зазнала значних змін із часів правління Буша-Обами, коли розпочалася кампанія "Демократи за реформу освіти". Двопартійний консенсус, який ґрунтувався на таких ініціативах, як "Жодна

дитина не залишиться позаду" та "Гонка до вершини", поступився місцем глибоко розділеному політичному ландшафту. Щоб отримати уявлення про те, як можна подолати ці виклики, представник платформи для соціальної журналістики MEDIUM Фредерік М. Гесс звернувся до Хорхе Елорзи, генерального директора DFER і колишнього мера міста Провіденс, штат Род-Айленд. Він поділився своїми думками щодо пріоритетів Демократичної партії в сфері освіти, ролі шкільного вибору та перспектив розвитку освітньої системи. Елорза стурбований масштабами кризи в державній освіті та відсутністю невідкладності з боку політичних лідерів щодо її вирішення. Він закликає демократів прийняти сміливі та засновані на фактах освітні реформи, зосередившись на виборі державних шкіл, а також критикує адміністрацію Байдена за те, що вона не має чіткої програми реформ К-12, і за те, що вона пропонує скоротити фінансування програми чартерних шкіл [85].

Елорза вважає, що партія демократів, порівняно з республіканцями, які, на його думку, частіше схиляються до політики, яка сприяє заможним верствам населення та великим корпораціям, більше піклується про "маленьку людину". Він вірить у те, що всі люди, незалежно від їхнього походження, раси, статі чи соціально-економічного статусу, мають мати однаковий доступ до можливостей і ресурсів. Чартерні школи, будучи державними та безкоштовними для учнів, діють за принципами автономії та гнучкості, що дозволяє їм впроваджувати інноваційні навчальні програми та методи викладання.

Чартерні школи в США виникають на основі контракту з уповноваженою агенцією, якою може бути некомерційна організація, державна установа чи університет [80]. Цей контракт надає школі певну свободу у виборі навчального плану, персоналу та бюджету.

Їх діяльність регулюється письмовим контрактом (статутом) з уповноваженим органом, наприклад, штатом, районом або іншою організацією. Цей статут визначає структуру та правила управління школою, очікувані результати для учнів та методи оцінювання успішності.

Відмінною рисою чартерних шкіл є те, що вони звільнені від деяких правил і норм, які стосуються звичайних державних шкіл, за умови дотримання умов свого статуту.

Згідно з даними таблиці, яку надає освітня комісія штатів (Education Commission of the States), 46 зі 50 штатів США мають закони, що обмежують термін дії статутів шкіл. 4 штати не мають таких законів. [89] Терміни дії статутів шкіл у Сполучених Штатах варіюються від штату до штату. Більшість штатів мають закони, що обмежують термін дії статуту до 5 або 10 років.

Штати, що мають більший досвід із чартерними школами, як правило, мають більш короткі терміни дії статутів.

Штати, що мають більш жорсткі правила для чартерних шкіл, як правило, мають більш короткі терміни дії статутів. У деяких штатах, таких, як Алабама та Аляска, початковий чартер діє 5 років, тоді як в інших штатах, таких як Арізона, він може тривати до 15 років. Деякі штати, такі як Каліфорнія, дозволяють поновлювати чартери на 5-7-річні періоди, тоді як в інших штатах, таких як Арканзас, поновлення може бути лише на 5-річні періоди.

Деякі штати дозволяють різноманітні типи чартерних шкіл, включаючи нові школи, конверсійні школи, магнітні школи та онлайн-школи, тоді як інші штати можуть обмежувати типи дозволених чартерних шкіл.

Нові школи – створюються з нуля і не пов'язані з наявною державною шкільною системою. Вони мають більше свободи у своїй навчальній програмі та структурі, ніж традиційні державні школи. Наприклад, школа KIPP (Knowledge Is Power Program) - це мережа чартерних шкіл, яка має філії в багатьох штатах. Ці школи не просто дають знання, вони формують особистості, вчать критично мислити, співпрацювати та вірити у власні сили. В основі успіху цих шкіл лежить щира турбота про учнів. Тут кожній дитині приділяють увагу, допомагають розкрити свій потенціал, знайти місце в житті. Секрет успіху цих шкіл також у їх різноманітті. Тут навчаються діти з різних соціальних верств, з різними здібностями та інтересами. Викладачі та персонал цих шкіл вірять, що різноманіття робить команду сильнішою, а освіту - більш ефективною. Важливою цінністю цих шкіл також є інклюзивність. У подібних школах не роблять різниці за расою, статтю, віком, релігією чи сексуальною орієнтацією. Кожна дитина відчуває себе комфортно та прийнятною [82].

Конверсійні школи – перетворюються з традиційних державних шкіл на чартерні школи. Їх часто створюють, щоб покращити результати навчання учнів або запропонувати інноваційні освітні програми.

Чартерні школи з'явилися в Сполучених Штатах у 1990-х роках як спосіб покращити результати навчання учнів. Їхні прихильники стверджують, що чартерні школи пропонують учням більше вибору та можливостей, а також можуть бути більш ефективними, ніж традиційні школи.

У Сполучених Штатах існує понад 8 тисяч подібних шкіл, які діють на території 42 штатів та нараховують 3.7 мільйонів учнів [89].

Чартерну школу можуть заснувати групи вчителів, які мають власні уявлення про програми та системи навчання, групи батьків, які прагнуть

кращої освіти для своїх дітей, активісти, які хочуть змінити систему освіти, корпорації, які бажають інвестувати в освіту.

Є багато прикладів успішних чартерних шкіл. Наприклад, в Новому Орлеані після урагану "Катрина" значне число шкіл було створено, як чартерні. І сьогодні 60% державних шкіл в Новому Орлеані – це чартерні школи [28].

Мета Закону "Жодна дитина не залишилася позаду" (NCLB) 2001 року полягає в тому, щоб забезпечити всім дітям рівні можливості отримати якісну освіту та досягти успіху в навчанні.

Один із способів, яким NCLB прагне досягти цієї мети, - це усунути розрив у досягненнях між учнями з меншин та не меншин. Для цього закон надає учням зі шкіл, які не відповідають очікуванням, можливість перейти до інших шкіл, де вони зможуть отримати кращу освіту.

Чартерні школи - це один із варіантів для таких учнів. Їхні прихильники стверджують, що чартерні школи допоможуть подолати "м'який фанатизм низьких очікувань", надаючи учням рівні можливості для отримання освіти завдяки системі вибору.

Станом на 2023-2024 навчальний рік чартерні школи діють у 43 штатах США, а також в окрузі Колумбія, Пуерто-Ріко та Гуамі. Загалом 45 штатів (включаючи округ Колумбія, Пуерто-Ріко та Гуам) мають законодавство, яке дозволяє створювати чартерні школи. За винятком Західної Вірджинії та Кентуккі, де є чартерні закони, але наразі не існує чартерних шкіл.

З 2020-2021 до 2021-2022 навчального року кількість чартерних шкіл та їхніх філій зросла у 25 штатах та юрисдикціях (54%), у 4 штатах (9%) кількість шкіл зменшилась, у 17 штатах (37%) кількість шкіл залишилась

незмінною. Ці дані свідчать про те, що чартерні школи стають все більш популярними в Сполучених Штатах.

Важливо зазначити, що не всі чартерні школи є успішними. Деякі з них закриваються через низьку успішність учнів або фінансові проблеми. Проте, загалом, чартерні школи пропонують батькам та учням більше вибору та можливостей. Вони можуть бути більш інноваційними, ніж традиційні школи, і пропонувати спеціалізовані навчальні програми. Однак, чартерні школи також можуть мати деякі недоліки. Наприклад, вони можуть бути менш підзвітними перед громадськістю, ніж традиційні школи, і можуть посилювати сегрегацію в школах.

Школи-магніти – елітні навчальні заклади з фокусом на таланти. Такі державні установи пропонують спеціалізовані навчальні програми та додаткові можливості для учнів. Їхньою метою є залучення талановитих та мотивованих дітей з усього шкільного округу. Школи-магніти пропонують широкий спектр програм, зосереджених на певних предметах, таких як STEM (наука, технології, інженерія та математика), мистецтво, гуманітарні науки, або кар'єрно-технічне навчання. Учні, як правило, повинні пройти конкурсний відбір, щоб потрапити до інституції такого типу [62].

У США діє шість неурядових асоціацій, які представляють інтереси коледжів та університетів. Ці асоціації фінансуються за рахунок членських внесків своїх членів. Президенти цих асоціацій зустрічаються щотижня, щоб обговорити питання, що стосуються розвитку вищої освіти в США. Їхні рішення безпосередньо впливають на управління американськими коледжами та університетами. Національна рада з акредитації педагогічної освіти (NCATE) – це національна громадська організація, яка акредитує програми підготовки вчителів. До ради входить 33 професійні національні організації. Акредитація NCATE є добровільною, але вона високо цінується роботодавцями та освітніми закладами. Організації, які акредитуються

NCATE, сплачують членські внески. Стандарти акредитації NCATE переглядаються кожні сім років. ETS (Educational Testing Service) - це неурядова організація, яка розробляє та проводить тести для оцінки знань та навичок учнів і студентів. Мета ETS - забезпечити високу якість освіти в США та всьому світі. ETS відома своїми тестами SAT (Scholastic Assessment Test), які використовуються для вступу до коледжів. Крім тестів, ETS також займається дослідженнями, розробкою навчальних програм та наданням консультаційних послуг.

Навчальна програма США використовує стандартизоване тестування протягом року, щоб гарантувати, що всі учні дотримуються правильного курсу. Оцінки за есе, іспити та курси з кожного предмету протягом навчання використовуються для розрахунку середнього балу (GPA) у середній школі.

Оцінювання ґрунтується на успішності під час тестувань, участі в класному обговоренні, виконанні домашніх завдань.

Учні отримують таблиці успішності двічі на рік, де відображаються їхні оцінки з кожного предмету.

Середні школи ведуть записи про кожного учня, де фіксуються вивчені курси, отримані оцінки та інша інформація, пов'язана з їхньою освітою. Копію транскрипту надсилають до коледжу за вибором учня, коли він подає заявку на вступ.

Прийняття до коледжу ґрунтується на:

- Оцінках у транскрипті;
- рекомендаційних листах;
- досягненнях поза школою;
- результатах тестів на здібності до коледжу (у деяких випадках) [108].

Дослідження Національного центру статистики освіти (National Center for Education Statistics) показало, що 14% шкіл у США не мають достатнього обладнання та аудиторного фонду для забезпечення потреб своїх учнів. Через банальну нестачу місць для проведення занять уроки стають переповненими, що ускладнює навчання та знижує його якість. Як вчителі, так і учні відчувають стрес через некомфортні умови навчання. У переповнених класах учням і вчителям важко зосередитися, що призводить до втоми. Учні, які не отримують належної уваги та підтримки, можуть втратити мотивацію до навчання.

Подібні проблеми існують і в Україні. Ще у 2018 році Міністерство освіти і науки України поставило завдання вирівняти навантаження на вчителів та усунути переповненість класів [21, с. 20].

Для вирішення цих проблем необхідні комплексні заходи:

- збільшення бюджету на освіту, що у свою чергу дозволить закупити необхідне обладнання та розширити аудиторний фонд;
- будівництво нових шкіл, яке зменшити навантаження на вже наявні школи та усуне переповненість класів,
- зміна шкільних програм;
- підготовка нових вчителів.

У 2010 році уряд штату Техас прийняв закон, який вимагав, щоб у шкільних підручниках американської історії висвітлювалася "збалансований" погляд на рабство. Це призвело до того, що деякі видавці підручників видалили або змінили інформацію про рабство, щоб зробити її більш позитивною.

18 квітня восьмикласники чартерної школи Great Hearts Monte Vista North у Сан-Антоніо, штат Техас, отримали домашнє завдання, яке викликало суперечки по всій країні. Робочий аркуш під назвою "Життя рабів: збалансований погляд" просив учнів перерахувати негативні та позитивні аспекти рабства.

Батьки обурились, коли їхні діти отримали завдання з підручника, який описував рабство в позитивному світлі. Шкільний інспектор Аарон Кіндел розпочав розслідування, у результаті якого вчителя було відсторонено від роботи, а підручник - вилучено з ужитку. Кіндел чітко заявив, що "рабство не є предметом дискусій. Це аморально і злочин проти людства". Однак розслідування виявило, що проблема набагато глибша. Протягом десяти років учні чартерних шкіл Great Hearts навчалися за підручником, який містив хибну та оманливу інформацію про рабство. Підручник "Prentice Hall Classics: A History of the United States", опублікований Pearson, описував рабство як "особливу інституцію" з "добрими та щедрими" власниками, де деякі раби ніколи не зазнавали тілесних покарань. Pearson відмежувався від поглядів, висловлених у підручнику, і припинив його продаж. Компанія пояснила, що текст не оновлювався з 2007 року і не був рекомендований Great Hearts для використання [74].

Загалом освітні стандарти у США дуже схожі, але останніми роками є деякі винятки, коли політика штату більш чітко помітна у шкільній програмі (предмети та підручники, які викладаються у школі).

У Сполучених Штатах часто існує клас «громадянської освіти». Тема не є безпосередньо політичною. Типовими темами будуть: «як законопроект стає законом», «як вносяться зміни до Конституції», «чому в кожному штаті два сенатори, але різна кількість представників», «яка поправка надає жінкам право голосу» тощо.

Було проведено опитування жителів США, в якому один із респондентів поділився: «Я пам'ятаю, як мій учитель громадянської освіти дав нам свою власну мнемосхему, щоб запам'ятати зміст Білля про права (the Bill of Rights): «З багатьох сцен перед Різдом рожеві Діди Морози сіють особистими посмішками». Буква «F» означала «чотири свободи (four freedoms): свободу слова (freedom of speech), свободу віросповідання

(freedom of religion), свободу преси (freedom of the press), свободу зборів (freedom of assembly)». Я думаю, що «М» означає «міліція (militia)» [109].

Конкретний політик може не мати змоги просувати себе як кандидата в школах, правляча більшість у державі сильно впливає на навчальні програми. Законодавчі збори штатів голосують за навчальний план, і це стосується кожної теми. У школі К-12 конкретні теми мають викладатися певним чином. Особливо страждають історія та наука. У державних університетах державне фінансування часто впливає на рішення про прийом на роботу, змушуючи професорів працювати в інтересах правлячої партії.

Готуючись оголосити про свою президентську кампанію, Рон ДеСантіс посилив свою участь у шкільній системі Флориди. Він не лише наполягав на реалізації чинного законодавства, а й змінював і створював нові правила та норми, стежачи за їх ретельним виконанням Департаментом освіти. Якщо на початку свого правління ДеСантіс був зосереджений переважно на закладах загальної середньої освіти (К-12), то 2020 року він представив нові плани щодо реформування системи вищої освіти. У січні ДеСантіс оголосив «агресивні» плани стосовно вищої освіти, а наприкінці лютого Палата представників Флориди внесла законопроект НВ 999, який передбачає конкретні зміни в діяльності державних вищих навчальних закладів. За визначенням Стенфордської Енциклопедії філософії, критична теорія означає аналіз соціальних рухів та систем пригнічення. У новішій версії від 3 квітня 2023 року заборонені програми, які виявляють переваги на підставі раси, гендеру чи інших ідентифікаторів. Заяви про різноманіття, використовані при прийомі на роботу або вступі, включаючи прийом студентів, також заборонені, у той час як у початковій версії це стосувалося лише заявок від факультету та персоналу [70].

Заборона Трампа на викладання критичної расової теорії (КРТ) у

школах США була скасована президентом Джо Байденом. Проте, КРТ й далі залишається яблуком розбрату для консерваторів. Хоча КРТ рідко викладають у К-12, цей термін став синонімом системного расизму. Критики теорії, переважно консерватори, стверджують, що її використовують, щоб навіяти білим людям почуття провини та переконати їх у тому, що вони за своєю природою расисти.

Отже, у США, зазвичай, політики не пропагують наративи в школах. Групи особливих інтересів є набагато потужнішими та актуальнішими, ніж окремі політики у США. Якщо політичні або культурні ідеології пропагуються в школах, то зазвичай це здійснюється через систему університетів, викладачів та відділи освіти. Загалом погляди тих, хто працює в університетах, значно відрізняються від поглядів переважної більшості населення. Оскільки всі вчителі навчаються в університетах і сертифіковані відділами освіти/державними сертифікаційними органами, це непомітно поширюється на аудиторії.

У США, дотримуючись принципу розділення церкви та держави, релігійно насичені теми в школах, як правило, заборонені. Федеральна влада фінансує більшість системи освіти від початкової до середньої школи, тому може створювати певні стимули у системах освіти. Загалом будь-яка урядова влада підтримує освітні програми, зокрема з історії, які показують її в хорошому світлі.

У К-12 зазвичай існує обмежена кількість громадянської освіти, яка базується на навчальній програмі: освітній процес учнів про конституцію, про те, як діють закони, про те, як працює уряд тощо. Як приклад, це законодавча вимога, згідно з якою учні середньої школи мають пройти курс конституції США та скласти іспит, щоб закінчити навчання. Загалом цьому приділяється дуже мало уваги, і більшість людей дуже погано розуміють, як працюють уряди. Часто існують студентські групи чи клуби, які можуть

мати політичну орієнтацію, але це частіше зустрічається на рівні університетів.

США культурно різноманітна, особливо з урахуванням географії, країна. Культурні погляди вчителів зазвичай дещо відображають місцевість, в якій вони викладають.

Водночас вчителі, як правило, мають високу схильність до однієї певної політичної партії, вони часто є членами профспілок, тому ці профспілки представляють значну частину виборчого капіталу, на який певні політичні партії орієнтуються, тобто самі вчителі є спеціальною групою за інтересами. Так само, багато державних службовців є членами великих профспілок.

У Сполучених Штатах існує досить серйозна спроба утримати політику подалі від шкіл. Учні не будуть безпосередньо піддаватися впливу політиків, які "пропагують свої наративи". Слова Президента США не будуть презентуватися в класах як щось, з чим всі повинні погоджуватися і вірити.

Це все непомітно просочується в підручники з історії та в індивідуальні державні стандарти для викладання цього ж предмету. Наприклад, питання про те, чи була американська громадянська війна в основному через рабство. Інтерпретації історії часто мають відношення до сучасної політики. Підручники з історії та офіційні навчальні плани не можуть уникнути прийняття певної позиції. Позиції, як правило, виявляються нейтральними та об'єктивними.

3.2. Особливості політичної персуазії у британській освіті

Сьогодні уряд Великобританії має значний контроль над шкільною програмою та оцінкою. Це здійснюється через Департамент освіти, який розробляє навчальні плани, встановлює стандарти та проводить національні тести. Нині у ВБ є політичний вплив на зміст уроків. І завжди був.

Внаслідок політичного впливу на шкільну програму, певні теми можуть бути виключені з неї. Наприклад, урядом Великої Британії не було докладено жодних зусиль для систематичного викладання інформації про Європейський Союз, на відміну від інших країн ЄС.

Відсутність чіткої програми викладання громадянства у Великій Британії може мати кілька причин. Дехто вважає, що це пов'язано з історичними чинниками та політичними переконаннями. Історично склалося так, що у Великій Британії не було сильної традиції офіційного викладання громадянства в школах. Це може бути пов'язано з вірою в те, що громадянські цінності та знання набуваються природним чином через сім'ю, спільноту та культурний досвід. Інші ж вказують на те, що спроби впровадити офіційні уроки громадянства не завжди були успішними. Деякі з цих програм критикувалися за те, що вони є занадто ідеологічно заангажованими або неефективними у досягненні своїх цілей. Немає чіткого визначення того, що таке "громадянство" та що воно має включати. Це може ускладнити розробку та впровадження програм викладання громадянства. Деякі люди вважають, що виховання громадян має бути відповідальністю сім'ї та спільноти, а не держави.

Викладання інформації про ЄС у школах Великої Британії може бути формою індоктринації (нав'язування певних ідей та вірувань з метою керувати думками та поведінкою людей). Вони побоюються, що це може призвести до того, що учні будуть нав'язувати певні погляди щодо ЄС та його роль у житті країни.

З іншого боку, існує думка, що не викладання інформації про переваги членства в ЄС також може мати негативні наслідки. Це може призвести до того, що люди не будуть розуміти, як ЄС впливає на їхнє життя, і не зможуть приймати обґрунтовані рішення щодо його майбутнього.

Нестача знань про ЄС частково спричинила рішення Великої Британії вийти з ЄС у 2016 році. Якби люди краще розуміли переваги та недоліки членства в ЄС, вони б могли зробити більш усвідомлений вибір.

Існують ситуації, коли політичні переконання безпосередньо впливають на навчальну програму. Наприклад, у виборі тем для уроків історії, книг англійською мовою та навіть формулювання математичних завдань. Все має бути репрезентативним для рівності в суспільстві, це також можна вважати політичними кроками.

Деякі політики в наш час використовують "культурні війни" для власної вигоди. Вони з радістю експлуатують теми, які роз'єднують суспільство, наприклад, питання освіти, щоб отримати політичні дивіденди. Це може включати й словесні атаки на освітян, які намагаються дати учням знання та критичне мислення. Ці атаки часто ґрунтуються на неправдивих звинуваченнях і дезінформації, що шкодить не лише педагогам, але й усій системі освіти.

Стів Сінотт, генеральний секретар NUT, підтвердив, що кількість випадків цькування вчителів зростає. Він зазначив, що вчителі звертаються до профспілки з такими скаргами "як ніколи раніше". Ситуація з булінгом у школах стає дедалі серйознішою, про що свідчить зростання кількості звернень вчителів до Національної спілки вчителів з такими скаргами. Ця тенденція посилює атмосферу стресу в шкільному середовищі, яка негативно впливає на всіх учасників навчального процесу. У деяких

випадках джерелом стресу можуть бути дії завучів або керівників відділів, які вживають заходів проти вчителів. Такі дії можуть сприйматися як цькування або переслідування, що лише погіршує ситуацію. Крім того, стрес може призводити до неконструктивної поведінки, наприклад, до образливих або недоречних зауважень одного вчителя на адресу іншого [76, с. 16].

Футболіст Трой Діні висловив стурбованість тим, що вчителі уникають розмов про расизм з учнями через страх бути засудженими. Борець з расизмом Трой виступав за те, щоб викладання історії та досвіду чорношкірих, азіатів та представників етнічних меншин стало обов'язковим у шкільній програмі. Діні, капітан "Бірмінгем Сіті", вважав, що такі зміни допоможуть учням з раннього віку дізнатися про дискримінаційні стереотипи, усвідомити їх та боротися з ними. Для просування своєї ідеї Діні запустив петицію та оприлюднив відкритого листа Надхіму Захаві, міністру освіти Великобританії. Лист супроводжувався результатами опитування YouGov. Опитування показало, що більшість британських вчителів, які брали участь у дослідженні, вважають, що шкільна система має расові упередження. При цьому лише 12% вчителів вважають, що мають право викладати теми, пов'язані з расовою справедливістю. У своєму відкритому листі Діні зазначав, що "нинішня система підводить дітей з етнічних меншин". Він закликав міністра освіти "переглянути цю тему ще раз" та зробити викладання історії та досвіду чорношкірих, азіатів та представників етнічних меншин обов'язковим у шкільній програмі. У відповідь на це представник департаменту освіти заявив, що навчальна програма вже "пропонує учням можливість вивчати видатних діячів чорного походження та етнічних меншин і їхній внесок у розвиток нації". Однак Діні та інші борці за расову справедливість стверджують, що цього недостатньо. Вони вважають, що викладання історії та досвіду

чорношкірих, азіатів та представників етнічних меншин має бути більш глибоким та комплексним, щоб діти могли краще зрозуміти складні питання раси та дискримінації [81].

Темношкірі учні розповідали про те, як білі однолітки говорили їм, часто в присутності вчителів, що «чорна шкіра небажана», а також їх називали принизливими іменами. Вони вважають, що расизм іноді маскується як гумор, і стикалися з тим, що вони описують як «тонкий расизм», коли над стереотипами, пов'язаними з чорношкірими, жартують як учні, так і вчителі. Крім того, цим учням важко боротися з расизмом у школі через нормалізацію расистської мови.

Молоді темношкірі учасники фокус-групи підкреслили, що відчуття того, що вчителі ставляться до них з упередженням або не сприймають їх серйозно, може демотивувати їх та підірвати їхню віру у власні здібності. Це підтверджується результатами опитування, де 50% темношкірих респондентів назвали сприйняття вчителів основною перешкодою для своїх академічних досягнень. Учасники також описали, як стереотипи про темношкірих учнів, такі як "класовий клоун" або "невдаха", можуть негативно впливати на їхнє навчання. Вони поділилися досвідом, коли їх автоматично сприймали як "менш здібних", "нерозумних" або "агресивних", навіть якщо вони демонстрували успіхи. Крім того, деякі учасники розповіли про випадки, коли їхні академічні досягнення зустрічали з подивом або недовірою з боку вчителів. Це свідчить про те, що темношкірим учням може бути важче отримати визнання за свої успіхи через існуючі упередження. Деякі учасники розповіли, що їх, незважаючи на успіхи, зараховували до груп з найнижчими здібностями в школі. Учні також висловили думку, що роль вчителя полягає в тому, аби надати учням можливість розвиватися, мотивувати та навчати їх, щоб вони повністю розкривали свій потенціал. Однак діти поділилися досвідом, коли їм не

вистачало такої підтримки з боку педагогів, що змушувало їх відчувати себе безпорадними [68, с. 12-14].

Лише 6% директорів шкіл у Великобританії є представниками етнічних меншин.

Системна расова нерівність в освіті проявляється в багатьох формах, які негативно впливають на учнів з етнічних меншин:

1) Навчальний план:

- навчальна програма не відображає належним чином досвід та історію людей з етнічних меншин;
- лише 11% досліджуваних модулів GCSE згадують про темношкірих людей в історії Великобританії;
- в англійській літературі GCSE немає жодної книги темношкірого автора.

2) Шкільна культура:

- шкільна культура часто не толерантна до расової дискримінації;
- 70% темношкірих молодих людей відчують тиск, щоб змінити зачіску, щоб виглядати більш професійно;
- 95% темношкірих молодих людей стикалися з расистською мовою в школі.

3) Педагогічний колектив:

- недостатньо вчителів з етнічних меншин;
- педагоги з етнічних меншин стикаються з перешкодами та мають нижчий рівень тривалості роботи на конкретному місці, це викликає більшу плинність кадрів через перехід до школи або відсутність вчителя на певній вакансії [95].

Існує шкільний предмет під назвою «Громадянство», який викладається відповідно до віку дітей від 5 років. Це теми про те, як бути

хорошим членом суспільства тощо. На навчальному сайті BBC є ресурси для цього, названі `BBC bitesize citizenship` [93].

Наприклад, у темі про те, що таке громадянство відео пропонує просте рішення складної проблеми, а саме: що означає бути громадянином. [Додаток 1] Позитивні образи дітей, які беруть участь у громадській діяльності мають створювати емоційну прив'язку дитини та бажання бути, як вони (діти на відео), використання жвавої музики, яка надихає має на мені підбадьорювати дух дітей та теж сприятиме швидшому розумінню, усвідомленню та подальшим діям.

Мета цього відео, ймовірно, полягає в тому, щоб заохотити молодих людей до активної участі у громадській діяльності. Уряд та інші організації можуть бути зацікавлені в тому, щоб заохотити молодих людей до голосування, волонтерства та участі в інших формах громадської діяльності. Компанії та інші організації можуть використовувати це відео як частину своїх програм соціальної відповідальності, щоб показати свою прихильність громаді. Відео можна використовувати в освітніх цілях, щоб допомогти учням зрозуміти, що таке активне громадянство і як вони можуть брати участь у своїй громаді.

Висновки до розділу 3

Політика пронизує усі сфери, які оточують людей, школа не є винятком. Використання політичних символів, таких як клятва вірності та національний гімн на спортивних змаганнях, мітингах та шкільних церемоніях, яскраво висвітлюється тема того, що політика не обмежується лише офіційною сферою, а глибоко вкорінена в наше повсякденне життя та іноді, здавалося б, аполітичні сфери. Незважаючи на стрімке розповсюдження, ця тема досі лишається табуованою.

Існує чітка заборона для вчителів, яка полягає у поширенні політичних коментарів під час навчального процесу, навіть якщо це не особисто їхні погляди. Каліфорнійський редакційний кодекс 7054, прямо зазначає, що жодні державні окружні фонди чи служби не можуть закликати до «підтримки або відмови від кандидата чи голосування» [114], що у свою чергу виступає прямою забороною викладачам поширювати політичні коментарі в класах.

Опитування, проведене Annenberg Public Policy Center (APPC) Університету Пенсільванії у 2016 році, показало, що лише 26% американців можуть назвати всі три гілки влади, що є найнижчим показником за останні шість років. Це свідчить про те, що громадянські знання у США погіршуються [72]. Багато американців не володіють базовими знаннями про свою систему уряду та свої права. Громадська довіра до уряду становить лише 18 відсотків, а участь виборців досягла найнижчого рівня з 1996 року [86]. Без розуміння структури уряду, прав і обов'язків, а також різних методів залучення громадськості, громадянської грамотності, апатія виборців продовжуватиме мучити американську демократію. Педагоги та школи мають унікальну можливість і відповідальність за те, щоб молоді люди стали зацікавленими та обізнаними громадянами.

Політичне рішення, яке надало найбільшого імпульсу для покращення громадянської освіти за останні роки, — це стандарт, який вимагає від учнів середньої школи складання іспиту на громадянство США перед випуском [88]. Проте критики обов'язкового іспиту з громадянства стверджують, що іспит на громадянство не дає жодних результатів для вимірювання розуміння матеріалу [92] і створює додаткову перешкоду для закінчення середньої школи [73]. Інші штати прийняли громадянську освіту як обов'язкову вимогу для закінчення середньої школи, надали вчителям докладні навчальні програми з громадянської освіти, забезпечили громадську роботу як частину вимоги до закінчення навчання та збільшили доступність класів Advanced Placement (AP) з уряду та політики Сполучених Штатів.

На відміну від більшості штатів, що вимагають лише семестрового курсу, Колорадо та Айдахо запровадили ґрунтовні програми з громадянської освіти, тривалістю близько року. Ці програми є обов'язковими для закінчення навчання в Колорадо, яке передбачає успішне проходження курсу громадянства та державного управління. Протягом року учні вивчають основоположні принципи демократії, структуру американського уряду, різні способи громадської участі, порівняльні характеристики іноземних систем правління та відповідальність громадян. Для підтримки вчителів Департамент освіти Колорадо надає методичні матеріали, що включають зміст курсу, орієнтовні питання, ключові навички та словниковий запас [71, с. 11].

Наприкінці жовтня 2020 року шкільний округ Пелем, штат Нью-Йорк, опинився в центрі суперечок через прапор "Тонка синя лінія" 'Thin Blue Line Flags'. Цей символ, який часто використовується як підтримка поліції, став предметом дискусій через його неоднозначне значення та зв'язок з рухом Black Lives Matter [97]. Прапор "Тонка синя лінія" був

створений у 2017 році в знак підтримки поліцейських. Він являє собою чорно-білий прапор США з однією синьою смугою в центрі. Деякі люди вважають його символом пошани до правоохоронців, які загинули під час виконання службових обов'язків, тоді як інші сприймають його як символ протидії руху Black Lives Matter. Суперечка навколо прапора 'Thin Blue Line Flags' підсилює яскраві відмінності в американському суспільстві, які виникають на тлі питань раси, поліції та свободи слова. Ті, хто підтримує прапор, стверджують, що він є символом шани правоохоронців, у той час, як інші сприймають його символом расизму та ворожості до руху Black Lives Matter. Суперечка в Пелемі призвела до розколу в громаді, а також до численних статей та коментарів у ЗМІ. Шкільний округ став мішенню для критики з боку як прихильників, так і противників прапора.

З одного боку, свобода слова є одним із ключових аспектів, на яких базується демократія, а з іншого, школи мають бути нейтральним середовищем, де всі учні відчуватимуть себе у безпеці. Дослідження відбувалося шляхом онлайн-опитування, проведеному серед підлітків з Оахаки, Мексика; Шейкерської середньої школи в Латемі, штату Нью-Йорк; і Раунд-Року, Техас. Серед питань, винесених на обговорення були переважно про те, чи повинні вчителям дозволяти носити політичну символіку, а також, які аргументи на підтримку або проти цієї позиції вони можуть навести [107].

Деякі з респондентів вважають, що педагогам можна дозволити носити політичну символіку, посилаючись на те, що таким чином учні можуть стати ближчими до людей, які їх навчають, і зрештою це суттєво зменшить ризик поширення пліток на рахунок політичних поглядів вчителів, якщо самі вчителі впевнено заявлятимуть про це та зможуть пояснити свою позицію. Також учні наголосили на тому, що такий крок може стати прикладом для наслідування молодшого покоління, оскільки

вони матимуть змогу навчитися на прикладі наукового наставника висловлювати свої думки та погляди впевнено. До того ж, це зможе внести прозорість в освітній процес, так як учні знатимуть, з якого саме боку (політичний спектр) їх навчають (зокрема так вважає Ліз Фіцсіммонс, Фармінгтонська середня школа).

Марія Кідуте з Американської школи Ресіфі (Бразилія) вважає, що вчителям можна носити подібну символіку, але за умови, що це ніяким чином не змушуватиме учнів робити те ж саме. Дівчина впевнена, що студенти повинні змалечку вчитися справлятися з труднощами та спілкуватися з тими, хто не поділяє їхні думки, підкреслюючи це тим, що «Зростання відбувається завдяки провокаціям і викликам; якщо ми не прагнемо слухати інших та їхні переконання, недбалість і невігластво заповняють наші суспільства. Таким чином, ми назавжди залишимося такими ж».

Інші ж підтримують ідею того, що школа – це місце для навчання та вивчення нових освітніх навичок або тем, і це не місце для політики. Особливо в середній школі чи молодшій школі діти дуже вразливі і вірять всьому, що вони бачать або чують, тим паче, якщо це говорить хтось, кому вони повинні довіряти.

Хтось відчуває, що вчителі все ж нав'язують свої політичні переконання, тим самим свобода слова, яка є надзвичайно важливою, очевидно, приглушується, коли діти відвідують школу. «Зрештою, ненависть і невідповідні висловлювання заборонені в більшості шкіл через те, що вони проблематичні та відволікають увагу, то чому б політичні висловлювання не віднести до тієї ж категорії, якщо вони мають схожий результат?»

РОЗДІЛ IV. ПОЛІТИЧНА ПЕРСУАЗІЯ НА ОСВІТНЮ СИСТЕМУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД У ПОРІВНЯННІ ЗІ СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ АМЕРИКИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЄЮ

4.1. Система політичної освіти в Україні: потреби та підходи до вдосконалення

Масвідаль Хорхе визнає, що державна освіта є основою можливостей в Америці, але занадто багато академічних закладів просто не досягають рівня [85]. Подібні проблеми спостерігаються і в українській системі освіти. Не всі школи забезпечують належний рівень знань та навичок для своїх учнів, що обмежує їхні можливості для подальшого розвитку та кар'єрного зростання. Він також вбачає важливість зосередження на тому, щоб більше демократичних лідерів надавали пріоритет сміливій освітній політиці, що ґрунтується на фактах, оскільки існує нагальна потреба в термінових трансформаційних рішеннях. Система освіти України також потребує термінових реформ. Необхідно оновити навчальні програми, вдосконалити методику викладання, підвищити кваліфікацію педагогів і створити сучасну матеріально-технічну базу для шкіл. В Україні вже зроблено кроки у напрямку розширення вибору для батьків у питанні освіти своїх дітей. Зокрема, введено можливість навчання в державних школах за альтернативними програмами (дитина навчається у вільній формі, обирає цікаві предмети, розвиває особистість) [2] та створено приватні навчальні заклади. Проте, цей процес потребує подальшого розвитку та удосконалення.

Українські батьки обирають альтернативні програми, оскільки дитина має можливість навчатися вдома або в невеликих групах, де панує спокійна та невимушена атмосфера, що у свою чергу дозволяє їй краще зосередитися на навчанні, відчувати себе впевнено та розкрити свій потенціал. Альтернативне навчання не обмежується жорсткими рамками

шкільної програми. Дитина має можливість вивчати те, що їй цікаво, розвивати свої таланти та здібності, формувати власну думку та самостійно приймати рішення. Дитина бере на себе більше відповідальності за власне навчання. Це допомагає їй розвинути такі важливі якості, як самодисципліна, самоорганізація, планування та тайм-менеджмент. Учень сам визначає, коли і як йому вчитися. Це допомагає дитині навчитися розподіляти час, ставити пріоритети та досягати поставлених цілей.

Однак батькам доведеться докласти більше зусиль, щоб організувати процес навчання дитини. Їм потрібно буде підбирати навчальні матеріали, шукати кваліфікованих викладачів, контролювати успішність дитини та надавати їй необхідну підтримку. Не всі діти мотивовані до самостійного навчання. Батькам доведеться докласти зусиль, щоб зацікавити дитину навчанням і допомогти їй зберегти мотивацію протягом усього навчального процесу. Дехто вважає, що діти, які навчаються за альтернативною системою, можуть мати проблеми з соціалізацією [13]. Це не завжди так, адже існує багато можливостей для спілкування з однолітками: гуртки, секції, літні табори, онлайн-спільноти тощо.

В Україні діти, які навчаються не в школі, повинні проходити атестацію, щоб отримати атестат про повну загальну середню освіту. На цьому етапі можуть виникнути труднощі, адже програми альтернативного навчання не завжди співпадають з програмами шкіл.

Аналіз відмінностей між альтернативними та традиційними школами [23. с. 48-56]:

Таблиця 3.1.1

<i>Альтернативні школи:</i>	<i>Традиційні школи:</i>
-----------------------------	--------------------------

<ul style="list-style-type: none"> • Пропонують гнучкі та індивідуалізовані програми навчання, які відповідають потребам та інтересам кожної дитини; • використовують різноманітні методи викладання, такі як проєктна робота, дослідження, дискусії, рольові ігри тощо; • заохочують критичне мислення, творчість та самостійне навчання; • створюють сприятливу атмосферу для співпраці та спілкування; • використовують різноманітні методи оцінювання, такі як портфоліо, проєкти, презентації, самооцінка та оцінювання однолітками; • зосереджуються на оцінюванні прогресу дитини та розвитку її навичок; 	<ul style="list-style-type: none"> • Пропонують жорстку та стандартизовану програму навчання, яка не завжди відповідає потребам та інтересам усіх дітей; • використовують традиційні методи викладання, такі як лекції, читання підручників та виконання завдань; • здебільшого зосереджуються на запам'ятовуванні інформації та підготовці до іспитів; • можуть мати авторитарний стиль викладання, де вчитель має повний контроль над навчальним процесом; • використовують традиційні методи оцінювання, такі як тести, контрольні роботи, екзамени; • зосереджуються на оцінюванні знань дитини та її здатності
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • не завжди дають оцінки у вигляді балів; • зазвичай мають невеликі класи, що дозволяє вчителям приділяти більше уваги кожній дитині; • заохочують співпрацю та спілкування між учнями; • створюють атмосферу поваги та прийняття. 	<p>запам'ятовувати інформацію;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дають оцінки у вигляді балів, які впливають на успішність дитини; • зазвичай мають великі класи, що може ускладнювати можливість вчителям приділяти увагу кожній дитині. • можуть бути побудовані на конкуренції учнів під час уроків, що може призвести до булінгу та інших проблем, не завжди створюють атмосферу поваги та прийняття.
<h3>Фінансування</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> • Можуть бути державними або приватними; • державні альтернативні школи зазвичай фінансуються з бюджету, але можуть мати менше ресурсів, ніж традиційні школи; • приватні альтернативні школи зазвичай 	<ul style="list-style-type: none"> • Зазвичай є державними та фінансуються з бюджету; • мають більше ресурсів, ніж альтернативні школи, завдяки чому можуть пропонувати більше програм та послуг.

<p>фінансуються за рахунок плати за навчання, що може зробити їх недоступними для деяких сімей.</p>	
---	--

1.2. Вплив освітнього процесу на формування політичної соціалізації молоді: досвід США та Великобританії для України

Експерти вважають, що система повної загальної середньої освіти в США є взірцем для наслідування для багатьох країн, в тому числі й для України.

У США існує широкий діапазон шкіл, який дає батькам та учням можливість обрати ту, яка найкраще відповідає їхнім потребам та інтересам. До цих типів шкіл належать державні школи, приватні школи, чартерні школи та школи з магнітними програмами.

Американська система освіти постійно розвивається та впроваджує нові методи навчання та технології.

Вчителі в США проходять ретельну підготовку та мають високий рівень кваліфікації.

Американська система освіти прагне не лише дати учням знання, але й навчити їх критично мислити, вирішувати проблеми та співпрацювати з іншими.

Міністерство освіти України зацікавлене в розвитку чартерних шкіл та впровадженні системи шкільних ваучерів.

Загалом ваучер на навчання (не лише шкільне) можуть отримати такі категорії людей:

- понад 45 років, які мають страховий стаж не менше 15 років, але ще не досягли пенсійного віку;
- звільнені з військової служби, за винятком військовослужбовців строкової служби;
- переселенці працездатного віку, які не можуть знайти підходящу роботу;
- люди з інвалідністю, які бажають підвищити свою кваліфікацію або перенавчитися;
- учасники бойових дій, звільнені з полону, поранені та інші категорії людей, які постраждали внаслідок військової агресії Російської Федерації [58].

Система освіти Сполучених Штатів Америки має децентралізовану структуру, де повноваження розподіляються між федеральним урядом та урядами 50 штатів. Більшість коштів на освіту акумулюються на рівні штатів, де функціонує понад 97 000 державних шкіл, 26 000 приватних шкіл та 15 000 шкільних округів. В системі працює понад 3 мільйони вчителів.

Головним органом, що відповідає за освітню політику на федеральному рівні, є Департамент освіти США. На місцевому рівні освітні питання вирішуються шкільними округами та місцевими агенціями освіти.

Система освіти США має децентралізовану структуру, що надає штатам та місцевим громадам значну автономію у визначенні освітніх пріоритетів.

Федеральний рівень:

- Міністерство освіти США має важливу роль у визначенні загальної політики в сфері освіти, надаючи фінансування та керівництво державним та місцевим шкільним округам;
- Федеральні закони встановлюють рамкові положення щодо освітніх стандартів, тестування та прав учнів.

Рівень штатів:

- штатні департаменти освіти розробляють власні стандарти та навчальні програми, а також здійснюють нагляд за діяльністю шкіл на своїй території;
- місцеві шкільні округи відповідають за управління державними школами в межах своєї юрисдикції, включаючи наймання вчителів, розробку навчальних програм і управління бюджетами.

Приватний сектор:

- приватні школи пропонують альтернативні моделі навчання, часто ґрунтуючись на релігійних або філософських принципах;
- вищі навчальні заклади, зокрема коледжі та університети пропонують вищу освіту, включаючи бакалаврські, магістерські та докторські програми.

Шкільні ради обирають суперінтенданта шкіл, який є професійним педагогом та адміністратором, відповідальним за реалізацію освітньої політики та управління шкільним округом. Суперінтендант шкіл, також відомий як інспектор освіти, інспектор громадської освіти, секретар освіти або головний шкільний адміністратор, відіграє важливу роль в системі освіти Сполучених Штатів Америки (США). Ця посада передбачає нагляд та координацію роботи початкових та середніх шкіл на рівні штату або шкільного округу. Суперінтендант відповідає за загальний стан освіти в школах, забезпечуючи дотримання стандартів, навчальних програм та

інших ключових аспектів, керує роботою адміністративного персоналу, залучаючи їх до реалізації освітньої політики та вирішення поточних питань, слугує зв'язком між школою та громадою, представляючи інтереси учнів, батьків та інших зацікавлених сторін, розподіляє фінансові та інші ресурси, забезпечуючи їх ефективне використання для покращення якості освіти, розробляє та втілює в життя стратегічні плани розвитку освіти в межах своєї юрисдикції. До кваліфікаційних вимог відносять: ступінь магістра або доктора в галузі освіти, державного управління або суміжних дисциплін, досвід роботи в системі освіти, зазвичай на посаді директора школи або адміністратора, сертифікат активного викладання в деяких штатах [96].

Україна може запозичити досвід США й впровадити в свою систему освіти нові професії, які сприятимуть розвитку педагогіки партнерства [39]:

- Вихователь-ментор (*tutor-mentor*), який допомагатиме учням у навчанні, надаватиме їм емоційну підтримку та зорієнтуватиме їх у виборі майбутньої професії;
- молодіжний працівник (*youth worker*) працюватиме з молоддю, допомагаючи їм вирішувати особисті проблеми, адаптуватися до суспільства та розвивати свої навички;
- радник (*counsellor*) надаватиме учням психологічну підтримку, допомагатиме їм у вирішенні проблем та сприяти їхньому особистісному розвитку;
- помічник (*helper*): допомагатиме вчителю в організаційних та методичних питаннях, а також надаватиме учням додаткову підтримку під час уроків;
- тренер (*coach*) допомагатиме учням розвивати свої навички та таланти, а також готуватиме їх до участі в конкурсах та змаганнях;

- наставник (*mentor*) ділитиметься з учнями своїм досвідом та знаннями, а також допомагатиме їм у досягненні цілей.

В Україні булінг часто замовчується або недооцінюється. Жертви такої агресії перебувають у постійному стресі та безпорадності. Батьки та вчителі не завжди знають про проблему або не знають, як на неї реагувати. Це може призвести до серйозних психологічних проблем у жертв, включаючи тривогу, депресію та навіть суїцидальні думки.

На противагу цьому булінг у Великобританії суворо карається, аж до виключення з інституції. У школах діють чіткі правила та протоколи щодо цькування. Проводяться ретельні розслідування, щоб виявити винних та вжити заходів. Жертвам булінгу надається психологічна підтримка та допомога. Це створює атмосферу, де учні відчують себе безпечно та поважають одне одного.

В Україні використання телефонів на уроках нерідко викликає невдоволення викладачів. Деякі забороняють телефони, інші дозволяють їх використовувати для певних цілей.

У Великобританії телефони вилучаються в учнів на більшу частину дня. Їм дозволяється користуватися ними лише в певні години, наприклад, під час обіду або перерв. Доступ до Інтернету обмежений, щоб учні не могли відволікатися на соцмережі, ігри та інші розваги.

В Україні підручники часто перевидаються з помилками. Батькам доводиться купувати додаткові матеріали, щоб допомогти своїм дітям навчатися.

У Великобританії у школах використовуються більш різноманітні джерела інформації, включаючи першоджерела, Інтернет та планшети. Також це допомагає їм розвивати навички критичного мислення та пошуку інформації.

Для детальнішого та глибшого аналізу проведено опитування, в якому взяли участь 36 респондентів віком від 15 до 45 років, відповідали переважно студенти (80%), учні старших шкіл Миколаєва та Києва (15%), викладачі університетів (2%), а також батьки школярів (3%) [36].

Аналіз відповідей респондентів на питання про те, що необхідно змінити першочергово в українській освіті дає чітке уявлення про те, які аспекти вважаються найпроблемнішими та потребують першочергових змін.

Багато людей вважають, що українська система освіти застаріла і потребує оновлення методів викладання. Замість заучування фактів і теорій, їм хотілося б бачити більше інтерактивних методів, які б стимулювали критичне мислення, творчість і практичні навички. Свідченням цього є такі коментарі: «Забрати додаткові непотрібні дисципліни. Всілякі «студії». Лишити тільки необхідне по спеціальності. Змінити радянський підхід до навчання: заучування все напам'ять і лише словами із підручника. Головне – розуміння. Універ дає знання, а не тренує пам'ять».

Покращення якості освіти, не лише викладання, а й матеріально-технічної бази шкіл. Респонденти вважають, що вчителям потрібно надати кращу підготовку та більше ресурсів, а також що школи повинні бути оснащені сучасними технологіями. Наприклад, «Методи викладання, осучаснити їх», «оновити інформацію а не розповідати з підручника 1995 року», «Додати інтерактивів в кожен урок, а не тільки на відкритих заходах. Залучати дітей нагородами, пропонувати вигоду, не високою оцінкою».

Деякі респонденти вважають, що українська система освіти занадто зосереджена на оцінках та екзаменах, що призводить до того, що учні більше дбають про отримання високих балів, ніж про отримання реальних знань. Їм хотілося б бачити систему, яка б більше цінувала їхній

практичний підхід, креативність, критичне мислення та здатність реагувати на виклики – «Потрібно давати практичні знання, а не боротьбу за оцінки. Бо учні зазвичай фокусуються саме на оцінках, а не на знаннях. Тому потрібно змінити підхід до оцінювання».

Питання підвищення оплати праці педагогічних працівників згадується переважною кількістю респондентів. Люди вважають, що низькі зарплати вчителів є однією із головних причин низької якості освітніх послуг в Україні – «Відправити вчителів на підвищення кваліфікації та підняти їм зп рази так в 3-4 мінімум», «Підвищити оплату праці кваліфікованих спеціалістів, особливо в гуманітарних галузях», «Зрозуміти, що вчителі потребують не менш гідної заробітної плати за свою працю, аніж лікарі та юристи. Із вчителів йде початок всього і всьому. Не було б тих лікарів та юристів, якби не було вчителів», «Найперша зміна - зробити адекватні зарплати для наших вчителів».

Деякі опитані вважають, що систему вищої освіти в Україні необхідно реформувати. Вони прагнуть мати більшу кількість вищих навчальних закладів, які надають абсолютно практичні програми та курси, і готують студентів до роботи за реальних обставин – «Реформування вищої освіти», «Директивність», «Потрібно давати практичні знання».

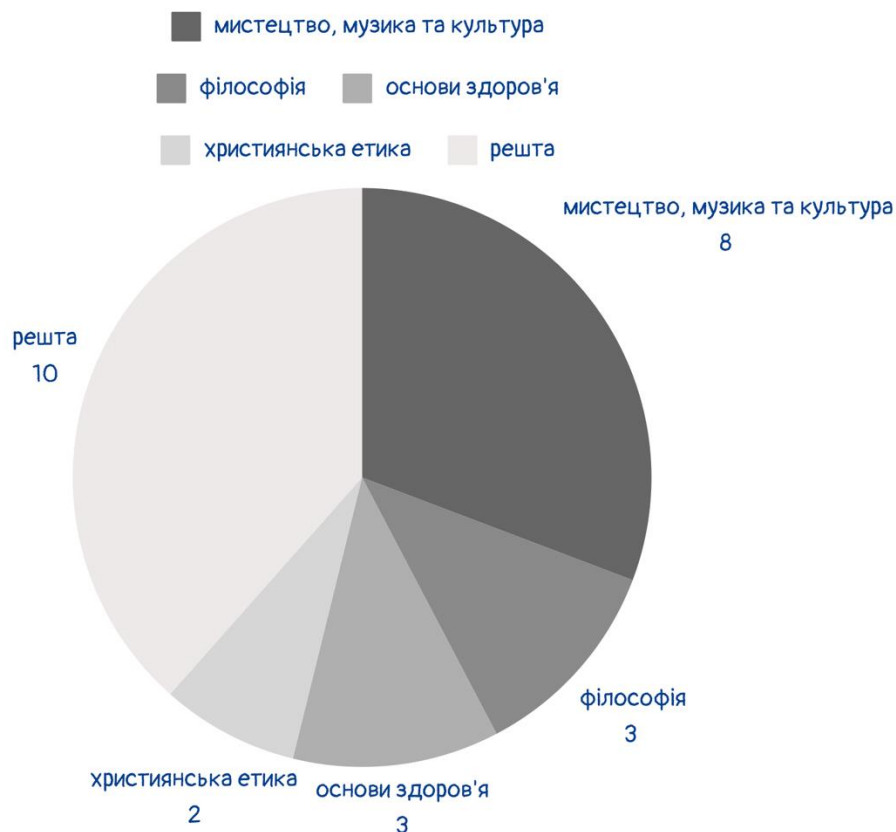
Окремим обов'язковим питанням було висвітлити яскраві недоліки, які прослідковуються в українській освіті. Більшість респондентів майже одноголосно підтримали думку, що українська система освіти занадто зосереджена на теорії та заучуванні фактів, що тягнеться ще з часів СРСР – «Совок пішов, люди лишилися», «Застаріла навчальна програма, низка зарплата для вчителів, недостатнє використання інтерактивних методів навчання, нерівна можливість доступу до отримання якісної освіти», «Інфляція вищої освіти та її не актуальність в сучасних реаліях. Освітні програми, здебільшого, не адаптовані до сучасних вимог ринку праці»,

«Ненормована кількість учнів у класі. Якщо це дистанційне навчання, то воно взагалі неефективне. Престижні і не престижні професії. Застарілі методи навчання. Відсутність практики. Непотрібні предмети в старших класах», «Занадто багато не потрібного для майбутнього життя та занадто мало потрібного для життя», «1) Діти переказують твори, замість того, щоб нормально їх опрацювати та розуміти сенс. 2) Діти не розуміють важливість української мови. 3) Діти вчать теорію і не знають, як свої знання використати на практиці».

Серед дисциплін, які респонденти вважають за потрібне вилучити, переважають:

- 1) мистецтво, музика та культура – 8 осіб;
- 2) філософія – 3 особи;
- 3) основи здоров'я – 3 особи;
- 4) християнська етика – 2 особи.

Які навчальні дисципліни необхідно вилучити?

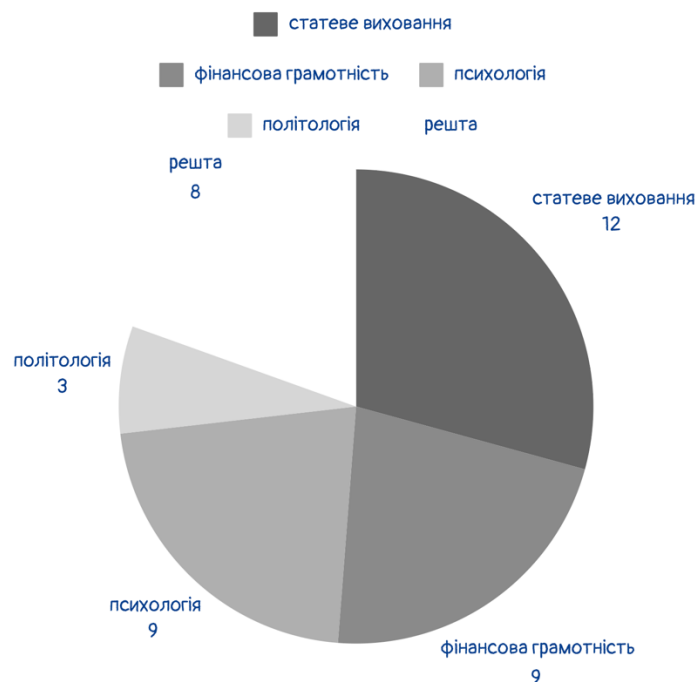

Також дехто написав про те, що є предмети яким можна приділяти часові години трішки менше, аніж основним. Була також позиція «Не думаю, що варто щось вилучати, потрібно переробити систему викладання».

Серед навчальних дисциплін, які респонденти вважають за потрібне додати до освітньої програми, переважають:

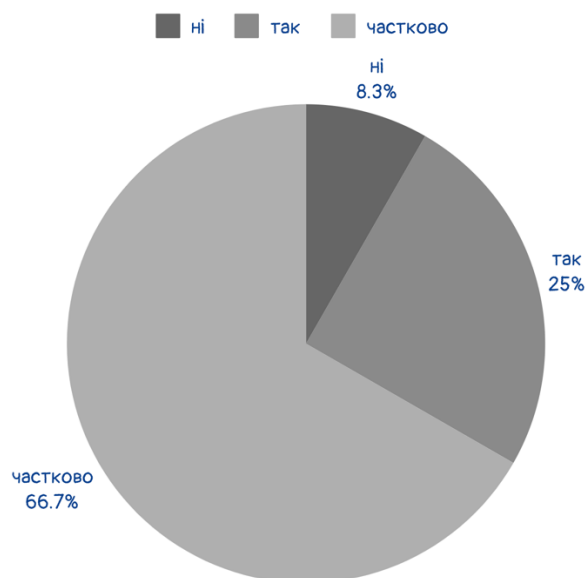
- 1) статеве виховання – 12 осіб;
- 2) фінансова грамотність – 9 осіб; (було також зазначено про вдосконалення вже наявного курсу)
- 3) психологія – 9 осіб;
- 4) політологія – 3 особи.

Які навчальні дисципліни необхідно додати?

8,3% респондентів вважають, що система освіти в Україні є справедливою, 25% не вбачають справедливості та 66,7% голосують за часткову справедливість.

Чи вважаєте Ви, що система освіти в Україні є справедливою?

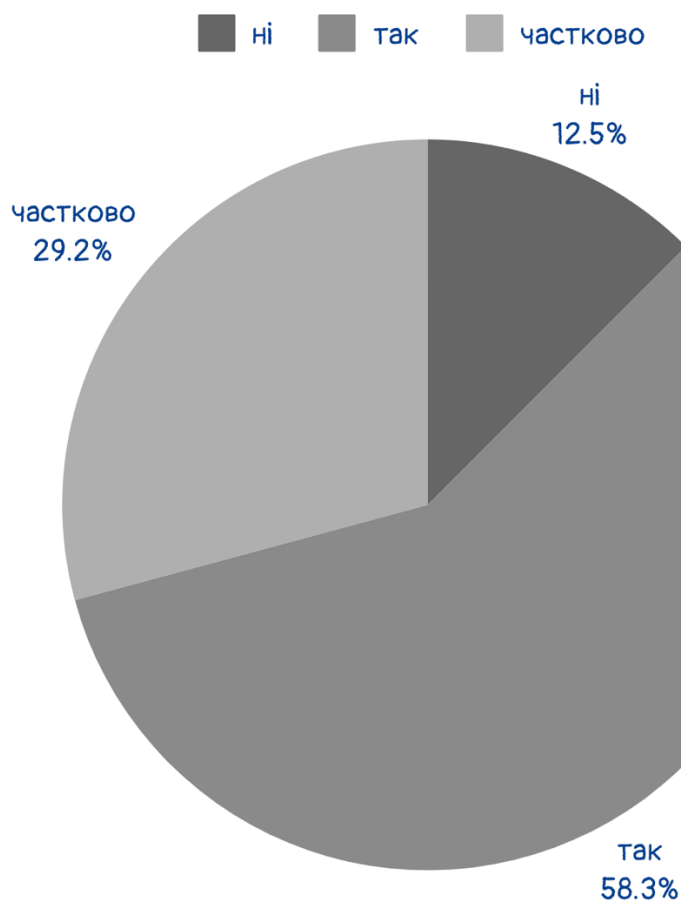

Респонденти поділилися тим, що не завжди вдається отримати конструктивний фідбек – 15 осіб, а також 7 осіб проголосували за те, що повністю отримують відповіді на свої питання.

58,3% опитаних стикалися із булінгом у школі, 29,2% – частково, 12,5% не стикалися.

Чи стикалися Ви з дискримінацією або булінгом у школі?

Висновки до розділу 4

Питання якості освіти є актуальним для багатьох країн, включаючи Україну, Великобританію та Сполучені Штати. На тлі широкого обговорення проблем і можливостей української, британської та американської систем освіти, стає очевидним, що як традиційні, так і альтернативні підходи мають свої переваги та недоліки.

Альтернативні програми навчання зазвичай відкривають двері для індивідуалізованого підходу до навчання, що заохочуватиме та сприятиме більшій зацікавленості навчанням і розвиватиме учнів у ширшому розумінні аспектів. У той же час, їх успішність залежить від активного залучення батьків і забезпечення рівного доступу до ресурсів.

У контексті української системи освіти, необхідність реформ відображається у потребі в оновленні навчальних програм, підвищенні кваліфікації вчителів і створенні сучасних умов для навчання. Це сприятиме підвищенню якості освіти та підготовці молодого покоління до викликів сучасного світу.

Система освіти України потребує термінових реформ для того, щоб забезпечити належний рівень знань і навичок для своїх учнів. Запропоновано вжити такі заходи задля прискорення розвитку системи української освіти:

- 1) оновити навчальні програми, аби вони відповідали сучасним потребам і викликам. Програми мають бути орієнтовані на розвиток критичного мислення, навичок вирішення проблем, творчості та інших важливих компетенцій;
- 2) удосконалити методику викладання, аби зробити навчання цікавішим та ефективнішим. Вчителі мають використовувати

різноманітні методи та підходи для залучення учнів до навчальної діяльності та допомогти їм краще засвоїти матеріал;

- 3) Підвищити кваліфікацію педагогів, аби ті могли використовувати новітні методи та технології навчання. Для цього необхідно забезпечити педагогам можливість для постійного професійного розвитку, включаючи курси, тренінги, міжнародні зустрічі з колегами;
- 4) створити сучасну матеріально-технічну базу для шкіл, аби забезпечити учням доступ до сучасних технологій та ресурсів. Це включає в себе оновлення комп'ютерного обладнання, програмного забезпечення, а також забезпечення доступу до Інтернету.

Важливо також зазначити, що реформи в системі освіти України не можливі без підтримки з боку батьків і громади. Метою реорганізації є створення такої системи освіти, яка буде доступною для всіх дітей, незалежно від їхнього походження чи соціального статусу. Ця система освіти повинна забезпечувати якісну освіту, яка допоможе українським дітям отримати практичні навички, які вони зможуть застосовувати в реальному житті.

За останні десятиліття стало очевидним, що освітній процес має значний вплив на формування політичної соціалізації молоді та громадянської обізнаності в цілому. Переглядаючи досвід США та Великобританії, які можуть стати взірцями для наслідування Україною, було виділено наступне:

1. У США існує широкий спектр шкіл, який у свою чергу дозволяє батькам та учням обирати навчальні заклади, які відповідають їхнім потребам і інтересам. Американська система освіти має на меті навчити учнів критично мислити, вирішувати проблеми та

співпрацювати з іншими. Децентралізована структура освіти у Сполучених Штатах Америки відображається у розподілі повноважень та відповідальності між федеральним урядом, урядами окремих штатів та місцевими урядовими органами. Ця система забезпечує гнучкість та акліматизованість до потреб конкретних регіонів і сприяє впровадженню різноманітних підходів до навчання та управління освітніми закладами. Повноваження в галузі освіти розподіляються між федеральним урядом та урядами 50 штатів. Федеральний уряд встановлює загальні стандарти та надає фінансову підтримку для освіти через Міністерство освіти. Однак більшість повноважень у сфері освіти зосереджена на рівні окремих штатів, які визначають освітні стандарти, програми та фінансування. Кожний штат має свій департамент освіти, відповідальний за розробку та реалізацію освітніх політик у межах штату. Штатні департаменти освіти зазвичай розробляють стандарти навчання, надають допомогу шкільним округам та вчителям, а також встановлюють процедури оцінювання учнів. Управління більшістю державних шкіл покладено на місцеві шкільні округи, які мають власні управлінські органи та бюджети. Вони відповідають за забезпечення якісної освіти на місцевому рівні, включаючи найм вчителів, розробку навчальних програм та управління фінансами. Деякі шкільні округи або школи мають певну ступінь автономії у визначенні своїх освітніх програм та методів навчання. Це може включати створення чартерних шкіл або впровадження магнітних програм з підвищеним академічним або художнім навантаженням. Участь громадських організацій, батьківських комітетів та місцевих громад у прийнятті рішень стосовно освіти є важливою складовою децентралізованої системи. Вони можуть впливати на формулювання політик шкільних округів та забезпечувати представництво інтересів місцевої громади;

2. У Великобританії боротьба з булінгом є одним із пріоритетних завдань у сфері освіти. Школи дотримуються суворих правил і мають чіткі протоколи для реагування на випадки булінгу. Це створює безпечну та доброзичливу атмосферу, сприяючи формуванню поваги до інших та демократичних цінностей. У школах Великобританії булінг трактується серйозно, і винні можуть бути покарані, включаючи виключення з інституту. Це відбивається в суворих правилах та протоколах, що стосуються поведінки учнів. Школи мають чіткі правила, які встановлюють межі припустимої поведінки та визначають наслідки за їх порушення.

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, система освіти потребує вдосконалення. Для того, щоб українська молодь мала змогу стати свідомими та активними громадянами, які беруть участь у політичному житті країни, необхідно реформувати систему освіти, взявши до уваги досвід інших країн.

ВИСНОВКИ

Отже, мовна персуазія визначається як цілеспрямований процес управління людською поведінкою та переконаннями за допомогою мовних та невербальних засобів комунікації. Переконання, що ґрунтуються на логічних аргументах, фактах та емоційному впливі, становлять один із найпоширеніших методів мовного впливу, спрямованих на зміну думки або спонукування до певних дій. Дослідження у сфері мовного впливу підкреслюють значення упереджень (люди схильні до впливу інформації, яка відповідає їхнім наявним уявленням та переконанням), довіри до джерела інформації (люди з більшою ймовірністю сприймуть інформацію від джерела, яке вважають надійним та компетентним), мовного послання та емоційного забарвлення для досягнення ефективних результатів у переконанні.

Для аналізуючи системи освіти України, було проведено усне опитування серед учнів старшої школи та студентів перших курсів міст Миколаєва, Одеси, Львова, Чернівців та Києва. За даними, наданими рецензентами, 84% вважають, що шкільної освіти недостатньо для успішного складання ЗНО чи НМТ, окрім цього вони голосують за те, що наявність репетитора є необхідністю, якщо випускник має на меті вступити до вищого навчального закладу.

Закон про загальну середню освіту України встановлює обмеження наповнюваності класів у 30 учнів. На практиці ж, у багатьох школах, особливо у великих містах, ця норма грубо порушується, що призводить у свою чергу до зниження якості надання освітніх послуг. Відповідно до нещодавніх оновлень, з 1 вересня 2024 року в Україні буде запроваджено обмеження наповнюваності класів у 1-х класах. Максимальна кількість учнів у 1-му класі не може перевищувати 24. Ця норма стосується лише набору до 1-го класу у 2024 році, для інших класів початкової школи наповнюваність залишається без змін. Однак, в деяких сільських школах,

де кількість першокласників невелика, може бути складно виконати цю норму [11].

Збереження зв'язку з Україною та української ідентичності для мільйонів дітей, які вимушені були покинути Батьківщину через війну, стає одним із пріоритетів Міністерства освіти і науки (МОН). Окремий фокус уваги буде зосереджений на забезпеченні доступу до якісної освіти українською мовою, створенні освітніх програм та контенту, що відповідає потребам та віку дітей, підтримці вивчення української мови, історії та культури, сприянні соціалізації та адаптації дітей до нового середовища [32].

В Англії існують тьютори, це схоже із посадою «асистент вчителя» в Україні, оскільки має аналогічні функції, проте така професійна назва, як «тьютор» не застосовується. Асистент вчителя не виконує функцій, які зазвичай покладаються на вчителя: не може самостійно вести урок, замінюючи вчителя, не має права оцінювати знання учнів та виставляти їм оцінки, не може звільняти учнів з уроків або змінювати розклад занять, розробка розкладу відвідування уроків учнем з особливими освітніми потребами (ООП) входить до службових обов'язків вчителя, а не асистента. Фахівець на цій посаді допомагає вчителю створити інклюзивне освітнє середовище та забезпечити якісне навчання для всіх учнів [65].

Серед країн із розвинутою демократією Сполучені Штати Америки мають найбільшу різницю в явці виборців за віком. Молодші люди голосують значно рідше, ніж люди старшого віку. Наприклад, на президентських виборах 2020 року явка виборців серед молодих людей віком від 18 до 24 років була приблизно на 25 процентних пунктів нижчою, ніж у віці від 65 до 74 років. Незважаючи на певні успіхи, явка молоді на виборах залишається низькою – 48% у 2020 році [116].

Громадянська освіта часто розглядається як спосіб підвищити явку молоді на вибори. Вона повинна готувати учнів до свідомої активної громадянської позиції, знайомлячи їх зі знаннями, цінностями та навичками, необхідними для участі у політичному житті. Щоправда, дослідження впливу громадянської освіти на явку виборців стикаються з методологічними труднощами, наприклад, неоднаковий доступ до курсів з громадянської освіти та упередженість при зарахуванні.

Протягом останнього десятиліття більше третини штатів США запровадили "Ініціативу громадянської освіти" (CEI), яка включає обов'язкові тести з громадянства для закінчення середньої школи.

Дослідження, проведене Джил Юнг, аспіранткою з питань політики в галузі освіти, та Майтреї Гопаланом, показує, що ці тести не сприяють підвищенню явки молоді на виборах. "CEI, ймовірно, робить учнів більш обізнаними щодо громадянських питань, проте не робить їх більш схильними до голосування", за словами Юнг [99].

Тест на громадянство США – це усний іспит, який проводиться Службою громадянства та імміграції США (USCIS) для натуралізації, метою якого є – перевірити знання кандидата з американської історії та уряду, а також його розуміння прав та обов'язків громадянства. Співробітники імміграційної служби проводять тест усно, ставлячи 10 зі 100 питань, вони повинні відповісти принаймні на шість правильних, аби пройти. Питання не є складними, в них міститься лише базова інформація. Вони складаються з таких аспектів, як назва будь-якої з трьох гілок влади, кількість сенаторів США та назва права чи свободи, гарантованих Першою поправкою. [113].

Школи Великобританії є важливим механізмом під час підготовки дітей та молоді до життя в сучасному суспільстві, знайомлячи їх з важливими політичними питаннями та навчаючи бути активними

громадянами, критично мислити, формувати власні думки та активно брати участь у демократичних процесах.

У всіх школах Англії, які підтримуються місцевими органами влади, «громадянство» не є обов'язковим предметом у KS1 (5-7 років) і KS2 (7-11 років). Проте він є обов'язковим для KS3 (11-14) і обов'язковим базовим предметом для KS4 (14-16).

Навчальна програма KS1 не охоплює теми політики та конституції. Проте, у KS2 в рамках мети "Підготовка до активної ролі громадян" учні знайомляться з поняттям демократії та основними інститутами, що її підтримують на місцевому та національному рівнях.

Завдання програми KS3 полягає у тому, аби підготувати учнів до активної участі в демократичному житті, розвинути у них розуміння своїх прав та обов'язків як громадян, сформувати у них почуття відповідальності за своє суспільство.

Програма навчання KS4 зосереджена на поглибленому вивченні принципів демократії, прав людини та громадянської участі, де учні знайомляться з різними системами правління та формами демократії, вивчають питання місцевого, регіонального та міжнародного управління, звертають увагу на роль громадян у демократичних процесах та на важливості дотримання закону.

Уельс використовує ту саму систему ключових етапів навчання (Key Stage), що й Англія. З 1 по 4 ключовий етап (KS1-4) в Уельсі викладається предмет "Особиста та соціальна освіта" (PSE). Цей предмет охоплює теми "Активне громадянство" та "Сталий розвиток і глобальне громадянство".

На відміну від Англії та Уельсу, в Шотландії діє не національна навчальна програма, а більш гнучкі рамки під назвою "Curriculum for Excellence" ("Навчання для успіху"). Суспільствознавство є одним із

восьми ключових компонентів цих рамок. В Північній Ірландії елементи громадянської освіти є обов'язковими для вивчення до мінімального віку завершення школи. KS2, 8-11 років – модуль "Взаєморозуміння в місцевій та ширшій громаді", KS3-4, 11-16 років – модуль "Локальне та глобальне громадянство" (в рамках напрямку "Навчання для життя і роботи") [111].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвець О. Історія та сучасність політичної лінгвістики / О. Алексієвець // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія : Історія, міжнародні відносини. - 2012. - Вип. 9. – С. 248-255. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2012_9_30
2. Альтернативна освіта: види та підходи. Освіта нова. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4-alternatyvna-osvita-vydy-ta-pidkhody>.
3. Бойчук В.С. Матеріал: Круглий стіл на тему «Як зберегти здоров'я під час війни». URL: <https://vseosvita.ua/library/kruhlyi-stil-na-temu-yak-zberehty-zdorovia-pid-chas-viiny-779634.html>.
4. Брицин В.М. Мовна політика. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um51.htm>.
5. Герасимчук В. Функціоналізм у мовознавстві. <https://kumlk.kpi.ua/2023/04/21/%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC-%D1%83-%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96/#:~:text=%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D0%BD%>. URL: <https://kumlk.kpi.ua/2023/04/21/функціоналізм-у-мовознавстві/#:~:text=Функціональна%20лін%20> (дата звернення: 11.04.2024).
6. Громадянська освіта - фундамент Нової української школи. Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=4367 (дата звернення: 20.04.2024).
7. Давидова О. В. Майндфулнес-технології регуляції стресостійкості в роботі практичного психолога з учнями юнацького віку. Кременчук,

2022. 56 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qFwjL-OjtRjRi2liiSHd2DS2e4nBHvX2/view>.
8. Державний стандарт базової середньої освіти. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
 9. До Дня захисника України влаштували творчий вечір у школі Дніпровського району. Вечірній Київ. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/36207/>.
 10. Думич Х., Альбота С. КОМУНІКАТИВНІ МАНІПУЛЯТИВНІ ТАКТИКИ СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ. Засади і проблеми етнологічних студій сучасного мовознавства. І. Засади і проблеми етнологічних студій сучасного мовознавства. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2022. С. 46–56. URL: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2022.241853> (дата звернення: 12.04.2024).
 11. 3 вересня наповнюваність 1 класів не має перебільшувати 24 учнів. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/school/reform/92013/>.
 12. Звонко Г. О. Аксіологічні ознаки концепту перетворення в українській мові [електронний ресурс] / звонко Г. О. // мовні і концептуальні картини світу. випуск 1. – 2020. – №67. – С. 59 – 67. – режим доступу: <https://mova.knu.ua/wp-content/uploads/2020/11/7.pdf>.
 13. Золотова К. Освіта під час війни: альтернативні варіанти для тих, хто переймається, що знатимуть їхні діти. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/yaki-ye-aktualni-vydy-alternatyvnoyi-osvity-pid-chas-vijny/>.
 14. Іванішин К. Зеленський зробив нову заяву щодо ймовірних переговорів з Путіним. True Ua. URL: <https://trueua.info/news/zelenskij-zrobiv-novu-zayavu-tshodo-jmovirnih-peregovoriv-z-putinim> (дата звернення: 17.04.2024).

- 15.Ізяславська Райдержадмін. Представник Ізяславщини стала переможцем III етапу Всеукраїнського конкурсу авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів “Нові технології у новій школі”. Facebook. URL: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2410706179185518&set=a.1551787258410752&pairv=0&eav=AfYhUyrgX7epKIRb4qD9cLd3GHgDWK5FZzQpQFh824_VhDICaxZHr3ZnTuuA3WNISi0 (дата звернення: 18.04.2024).
- 16.Індоктринація це. Український психологічний ХАБ. URL: <https://www.psykholoh.com/post/індоктринація-це>.
- 17.Історія України. Всесвітня історія : підруч. для 6-го кл. закл. заг. серед. освіти / Олександр Бандровський, Віталій Власов, Оксана Данилевська. - Київ : Генеза, 2023. - 256 с. : іл., карти. URL: https://schoolbook.in.ua/wp-content/uploads/2023/08/Бандровський_ІсторіяУкраїни_Вс_Іст_П_6.pdf.
- 18.Історія України. Всесвітня історія 6 клас Гісем, 2023. – 192 с. URL: <https://shkola.in.ua/2826-istoriia-ukrainy-vseshitnia-istoriia-6-klas-hisem-2023.html> (дата звернення: 18.04.2024).
- 19.Колесник В.В. Виховна година: "Я - патріот України!". URL: <https://naurok.com.ua/vihovna-godina-ya---patriot-ukra-ni-198853.html>.
- 20.Косьяненко С. М. Роль симуляції у медичній освіті / С. М. Косьяненко // The 9th International scientific and practical conference “Study of world opinion regarding the development of science”. - 2022. - P. 330-332. URL: <http://surl.li/ueikl>.
- 21.Кравченко, С. (2020). ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В США ТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ. Український Педагогічний журнал, (4), 17–24. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-17-24>. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723950/1/Світлана%20Кравченко.pdf>.

- 22.Кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства та торгівлі людьми. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/krashchi-praktyku-psykholoho-pedahohichnoho-suprovodu-ta-pidtrymky-uchasnykiv-osvitn-oho-protsehu-v-umovakh-voiennykh-diy-i-zbroynykh-konfliktiv-nadannia-sotsial-no-psykholohichnoi-dopomohy-postrazhda/> (дата звернення: 09.04.2024).
- 23.Лавренюк С.Р. Причини відмови від альтернативних шкіл: досвід батьків в Україні. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c444ff5-e455-4a95-9b80-46185f2f9bc6/content>.
- 24.Левандовська І.З. Поняття антропоцентризму у сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс] / Левандовська І.З. // Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 18-19 трав. 2016 р.] / відп. за вип. Н. С. Лиса. – Тернопіль : Астон, 2016. – С. 91 – 93. – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/h>.
- 25.Марковська М. 10 проблем освіти, які можуть стати кризою у 2023-му. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/12/30/252084/>.
- 26.Масель Ю. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРАТЕГІЙ ТА ТАКТИК МАНІПУЛЮВАННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ. С. 1–10. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7198/1/12muszhs.pdf> (дата звернення: 17.04.2024).
- 27.Мигаль М. Колишній спецпредставник Держдепу повідомив, коли США ухвалюють рішення про допомогу Україні. URL:

- <https://glavcom.ua/world/world-politics/kolishnij-spetspredstavnik-derzhdepu-povidomiv-koli-ssha-ukhvaljat-rishennja-pro-dopomohu-ukrajini-995126.html> (дата звернення: 17.04.2024).
28. Мірошнікова А. Що відбувається з мозком дитини в іншомовному середовищі?. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/opinions/shho-vidbuvayetsya-z-mozkom-dytyny-u-inshomovnomu-seredovyshhi/> (дата звернення: 18.04.2024).
29. МІФИ ВІД АГЕНТА "МІЛЬ": ЯК ПУТІН ПІДТАСОВУЄ ІСТОРИЧНІ ФАКТИ ПРО УКРАЇНУ – РОЗВІЮЄМО МАРАЗМИ. 5 канал". URL: <https://www.5.ua/polityka/mify-vid-ahenta-mil-iak-putin-pidtasovuie-istorychni-fakty-pro-ukrainu-rozviuiemo-marazmy-250089.html> (дата звернення: 18.04.2024).
30. Мовна політика: Україна і світ: Монографія / Б. М. Ажнюк. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – 420 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XPd8xME-yBIs2YsoaSWBBtqdYsn1yapa/view>.
31. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти / Пометун О.І. та ін. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-roetap.z.2022/Hromad.ta.istor.osv.hal/Doslidzhuyemo.istoriyu.susp.5-6-kl.intehr.kurs.Pometun.ta.in.14.07.pdf>.
32. МОН прагне зберегти зв'язок дітей за кордоном з Україною. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/school/91980/>.
33. Мороз Н.М. Урок 2. " СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ". Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/urok-2-socializacia-osobistosti-444286.html> (дата звернення: 18.04.2024).

- 34.Наказ МОН від 04.05.2023 № 526 “Про затвердження переліку підручників для 5 та 6 класів закладів загальної середньої освіти, що можуть видаватися за кошти державного бюджету”. URL: <https://imzo.gov.ua/2023/09/15/nakaz-mon-vid-04-05-2023-526-pro-zatverdzhennia-pereliku-pidruchnykiv-dlia-5-ta-6-klasiv-zakladiv-zahalnoi-seredn-oi-osvity-shcho-mozhut-vydavatysia-za-koshty-derzhavnoho-biudzhetu/>.
- 35.Неліпа Д. Контент аналіз як технологія збору первинних даних при здійсненні системного аналізу політичних явищ і процесів. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/668> (дата звернення: 11.02.2024).
- 36.Освіта у 2024 році. Анонімне опитування. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdH1f8_w-UoX6QwDu8ErMuM5IBqvROJ3Q6-BBu69eER9Zv8Fw/viewform.
- 37.Перекидають вину: Шойгу з Путіним відреагували на розстріли українських полонених. Gazeta.ua. URL: https://gazeta.ua/articles/donbas/_perekidayut-vinu-sojgu-z-putinim-vidreaguvali-na-rozstrili-ukrayinskih-polonениh/1172966 (дата звернення: 18.04.2024).
- 38.Прем'єр-міністр Денис Шмигаль разом із Оленою Зеленською відвідали Солонянський ліцей. Дніпровська районна військова адміністрація. URL: <http://surl.li/uehbz> (дата звернення: 18.04.2024).
- 39.Прилуцька Л.В. Доповідь "Сучасний педагог: тьютор, модератор, навігатор, фасилітатор чи просто вчитель?". URL: <https://naurok.com.ua/dopovid-suchasniy-pedagog-tyutor-moderator-navigator-fasilitator-chi-prosto-vchitel-226655.html>.
- 40.Прищак М.Д., Залюбівська О.Б., Слободянюк О.М. Ділове спілкування. РОЗДІЛ III РИТОРИКА. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/14prishak_dilove_spilkuvannya/p3.html (дата звернення: 11.04.2024).

- 41.Прокоф'єва Л.Р. Презентація Відео-урок з обговоренням "Що таке сучасна російсько-українська війна?". URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-video-urok-z-obgovorenniam-scho-take-suchasna-rosiysko-ukra-nska-viyna-300353.html>.
- 42.ПРО «КУЛЬТУРУ ДОБРОСУСІДСТВА». Культура добросусідства. URL: <https://kdukraine.com/pro-nas/>.
- 43.Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум / упорядники Т. Р. Браніцька, Л. О. Матохнюк, О. М. Шпортун / - 2022 - Вінниця - 131 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1-_uHPcX-fqz9XyyRBzMvJP-EwrUNsfUS/view.
- 44.Риторика в Древній Греції. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/rhetoric/30536/> (дата звернення: 11.04.2024).
- 45.Скольська І.В. Матеріал до уроку: Громадянське виховання учнів середнього шкільного віку засобами позакласної роботи. URL: <https://vseosvita.ua/library/gromadanske-vihovanna-ucniv-serednogo-skilnogo-viku-zasobami-pozaklasnoi-roboti-325765.html>.
- 46."Спитайте у Пригожина, чи вірити Путіну". 5 головних речей, які Зеленський сказав в ООН. BBC news Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/ck78lym1zy7o> (дата звернення: 17.04.2024).
- 47.Стаття 6. Основні принципи освіти. Юридичний інтернет-ресурс "Протокол". URL: https://protocol.ua/ua/pro_osvitu_stattya_6/.
- 48.Стрельцова В. В Україні почали будівництво підземних шкіл: який вони мають вигляд та чи витримають ракетний удар. ТСН. URL: <http://surl.li/ueijc>.
- 49.Стрес як ресурс. Практики для відновлення психічного здоров'я. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з

- питань праці. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/stres-iak-resurs-praktyku-dlia-vidnovlennia-psykhichnoho-zdorov-ia/> (дата звернення: 20.04.2024).
50. Твердохліб, О. ., & Гайович, Г. . (2022). СУГЕСТІЯ ТА ЇЇ ПРОЯВИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ ДЕРЖАВИ. Науковий вісник: Державне управління, (1(11), 222–239. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-222-239](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-222-239).
51. Телеканал Рада. Парламентський вівторок /20.10.2020/, 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SqqqoOwTwsQ&t=5116s> (дата звернення: 17.04.2024).
52. У Черче відбулася зустріч із учасниками АТО. Район Камінь-Каширський. URL: <https://kamin.rayon.in.ua/news/58297-u-cherche-vidbulasia-zustrich-iz-uchasnikami-ato>.
53. Фактори, що впливають на дієвість переконання. URL: http://psychologis.com.ua/factoryzpt_vliyayuschie_na_deystvennost_ubezhdeniya.htm (дата звернення: 11.04.2024).
54. Харченко О.: А політологи теж роблять це! URL: <https://kharchenko.media/2011/04/02/a-politology-tezh-robljat-tse/?amp=1> (дата звернення: 11.02.2024).
55. Хоменська І. Формування основних сегментів терміносистеми когнітивної лінгвістики (діахронічний та синхронічний аспекти) / Інна Хоменська // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2014. – № 791. – С. 169 – 174. – Режим доступу: <http://surl.li/udyqr>.
56. Чік Л. Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ / Л. Чік // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки. - 2015. - № 5. - С. 121-123. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_33.

- 57.Шварц К. Зеленський пояснив, чому провалився контрнаступ ЗСУ влітку 2023-го. Інформаційне агентство "УНІАН". URL: <https://www.unian.ua/war/kontrnastup-zsu-2023-zelenskiy-nazvav-prichinu-provalu-12600144.html#:~:text=Президент%20України%20Володимир%20Зеленський%20припустив,Аxel%20Springer,%20передає%20Business%20Insider> (дата звернення: 18.04.2024).
- 58.Шейко Л. ВАУЧЕРИ НА НАВЧАННЯ Хто і як може скористатися новими можливостями з працевлаштування. Донецький обласний центр зайнятості. URL: <https://don.dcz.gov.ua/publikaciya/vauchery-na-navchannya-hto-i-yak-mozhe-skorystatysya-novymu-mozhlyvostyamy-z>.
- 59.Шеремета Т.П. урок із медіаграмотності «Як навчитися відрізнити фейки від правди». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1nGsXvVWn2QOC-TZVmWRJ-3ERfpzAuvN> (дата звернення: 18.04.2024).
- 60.«Школа має стати місцем, де виховується здорове та компетентне покоління». Ружинська громада. URL: <https://ruzhynskagromada.gov.ua/news/1686147168/> (дата звернення: 19.04.2024).
- 61.Щербина В. Чартерні школи: світовий досвід незалежної освіти, корисний для України. URL: <https://www.ar25.org/article/charterni-shkoly.html>.
- 62.Що потрібно знати про американські школи. DEC education. URL: <https://dec-edu.com/articles/chto-nuzhno-znat-ob-amerikanskih-shkolah#:~:text=Школи-магніти%20—%20це%20школи%20з,i%20стандарти%20перевірки%20знань%20учнів>.
- 63.Якущенко М. Діти у Комишанах на Херсонщині зробили патріотичні браслети для військових. URL: <https://most.ks.ua/news/url/diti-u-komishanah-na-hersonschini-zrobili-patriotichni-brasleti-dlja-vijskovih/>.

- 64.«Я тобі не дорогенька». Медійниці засудили сексизм з боку Порошенка. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/29085297.html> (дата звернення: 17.04.2024).
- 65.11 ключових компетентностей НУШ для початкової школи – чекліст для вчителя «Повне або часткове копіювання будь-яких матеріалів сайту, цитування, публікація їх анотованих оглядів допускаються лише з письмового дозволу редакції сайту Педрада Джерело: <https://oplatforma.com.ua/article/2108-11-kompetentnostey-uchnya-pochatkovo-shkoli-chek-1st-dlya-vchitelya>». Платформа освіта "Педрада". URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2108-11-kompetentnostey-uchnya-pochatkovo-shkoli-chek-1st-dlya-vchitelya> (дата звернення: 19.04.2024).
- 66.5 міфів про тьюторів. Приватна школа "МудрАнгелики". URL: <https://www.mudrangers.com/post/5-міфів-про-тьюторів>.
- 67.Academic Requirements. Columbia College. URL: <https://bulletin.columbia.edu/columbia-college/requirements-degree-bachelor-arts/>.
- 68.Adele Bose Emily Noel Members of the YMCA Youth Advisory Group. THE YOUNG BLACK EXPERIENCE OF INSTITUTIONAL RACISM IN THE UK. URL: <https://www.ymca.org.uk/wp-content/uploads/2020/10/ymca-young-and-black.pdf>.
- 69.Alex Gangitano. Biden stands in stark contrast to Democrats confronted by pro-Palestinian protesters. The Hill. URL: <https://thehill.com/homenews/administration/4589171-biden-stands-in-stark-contrast-to-democrats-confronted-by-pro-palestinian-protesters/> (date of access: 17.04.2024).

70. Alissa Gary. Changes to House Bill 999, explained. Alligator. URL: <https://www.alligator.org/article/2023/04/changes-to-house-bill-999-explained>.
71. A Look at Civics Education in the United States. AMERICAN EDUCATOR. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1182087.pdf>.
72. Americans' Knowledge of the Branches of Government Is Declining. The Annenberg Public Policy Center (APPC) of the University of Pennsylvania. URL: <https://www.annenbergpublicpolicycenter.org/americans-knowledge-of-the-branches-of-government-is-declining/>.
73. Angela Pittenger. Arizona civics test may keep 14 Tucson-area teens from graduating. Tucson. URL: https://tucson.com/news/local/education/arizona-civics-test-may-keep-tucson-area-teens-from-graduating/article_f511c65f-ef52-5804-9261-6fdadbc6fd42.html.
74. Annabelle Timsit, Annalisa Merelli. For 10 years, students in Texas have used a history textbook that says not all slaves were unhappy. QUARTZ. URL: <https://qz.com/1273998/for-10-years-students-from-texas-have-been-using-a-history-textbook-that-says-not-all-slaves-were-unhappy>.
75. BJÖRN H. JERNUDD, JYOTIRINDRA DAS GUPTA. TOWARDS A THEORY OF LANGUAGE PLANNING. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv9zckn9.15?seq=5>.
76. Bullying. Third Report of Session 2006–07. House of Commons Education and Skills Committee. URL: <https://www.education-uk.org/documents/pdfs/2007-cesc-bullying.pdf>.
77. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. (n.d.). persuasion. URL: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/persuasion> (date of access: 17.04.2024).

78. Carmine Gallo. The Art of Persuasion Hasn't Changed in 2,000 Years. Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/2019/07/the-art-of-persuasion-hasnt-changed-in-2000-years> (date of access: 17.04.2024).
79. Charter School Policies. URL: <https://reports.ecs.org/comparisons/charter-school-policies-01>.
80. Charter schools. National Centre for Education Statistics. URL: <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=30>.
81. Dan Roan. Troy Deeney calls for mandatory teaching of black, Asian and minority ethnic history. BBC Sport. URL: https://www.bbc.com/sport/football/60486426?src_origin=BBCS_BBC.
82. Diversity, Equity, & Inclusion. URL: <https://www.kipp.org/about/dei/>.
83. Elizabeth Hopper. What Is the Elaboration Likelihood Model in Psychology?. ThoughtCo. URL: <https://www.thoughtco.com/elaboration-likelihood-model-4686036#:~:text=The%20elaboration%20likelihood%20model%20explains,persuaded%20through%20the%20central%20route> (date of access: 17.04.2024).
84. F J Boster, Paul A Mongeau, R N Bostom. Fear-arousing persuasive messages. 1984. URL: https://www.researchgate.net/publication/229067992_Fear-arousing_persuasive_messages (date of access: 18.04.2024).
85. Frederick M. Hess. Where Do Democrats Stand on Education?. URL: <https://rickhess99.medium.com/where-do-democrats-stand-on-education-f712a8048656> (date of access: 01.05.2024).
86. Gregory Wallace. Voter turnout at 20-year low in 2016. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2016/11/11/politics/popular-vote-turnout-2016/index.html>.
87. Guardian News. Gillette's 'We believe: the best men can be' razors commercial takes on toxic masculinity, 2019. YouTube. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=UYaY2Kb_PKI (date of access: 18.04.2024).

88. Jaclyn Zubrzycki. Thirteen States Now Require Grads to Pass Citizenship Test. Education Week. URL: <https://www.edweek.org/teaching-learning/thirteen-states-now-require-grads-to-pass-citizenship-test/2016/06>.
89. Jamison White. How many charter schools and students are there?. URL: <https://data.publiccharters.org/digest/charter-school-data-digest/how-many-charter-schools-and-students-are-there/>.
90. Jilli Jung, Maithreyi Gopalan. The Stubborn Unresponsiveness of Youth Voter Turnout to Civic Education: Quasi-Experimental Evidence From State-Mandated Civics Tests. P. 24. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.3102/01623737231195887>.
91. John Wanyama Khaisie, Sheila Wandera Simwa, James Mayaka Gwachi. Fear Mongering and Appeal to the Name of God as Propaganda Techniques in the Kenyan 2013 Presidential Debate. Journal of Research Innovation and Implications in Education. URL: <http://repository.embuni.ac.ke/bitstream/handle/123456789/4157/Fear%20Mongering%20and%20Appeal%20to%20the%20Name%20of%20God%20as%20Propaganda%20Techniques%20in%20the%20Kenyan%202013%20Presidential%20Debate.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (date of access: 17.04.2024).
92. Joseph Kahne. Why Are We Teaching Democracy Like a Game Show?. Education Week. URL: <https://www.edweek.org/policy-politics/opinion-why-are-we-teaching-democracy-like-a-game-show/2015/04>.
93. KS2 Citizenship learning resources. URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/subjects/zfhbr2p>.
94. Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.), The communication of ideas (pp. 37-51). New

- York: Harper and Row.
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=425949>.
95. Laura Swiszczowski. We need to talk about racism in the UK education system. URL: <https://www.teachfirst.org.uk/blog/racism-uk-schools#:~:text=The%20impact%20of%20racial%20inequality,is%20deeply%20embedded%20in%20schooling>".
96. List of current superintendent of schools in the United States. Ballotpedia. URL: https://ballotpedia.org/List_of_current_superintendent_of_schools_in_the_United_States.
97. Michael Gold. What Happened When a School District Banned Thin Blue Line Flags. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2020/11/21/nyregion/police-flag-pelham-school-district.html>.
98. Natural Law Party. URL: <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1997/gen/resources/pol.parties/natural.law.html> .
99. Prakash Sharma, Yadu Ram Upreti. https://www.researchgate.net/figure/Yale-Persuasive-Communication-Model-adapted-from-Perloff-2003-Corcoran-2007-Fig-1_fig1_365265230. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/figure/Yale-Persuasive-Communication-Model-adapted-from-Perloff-2003-Corcoran-2007-Fig-1_fig1_365265230 (date of access: 18.04.2024).
100. Rachel Leingang. Trump's bizarre, vindictive incoherence has to be heard in full to be believed. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2024/apr/06/donald-trump-speech-analysis> (date of access: 17.04.2024).

101. Richard M. Perloff. *The Dynamics of Persuasion*. 6th ed. 2017. 648 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315657714/dynamics-persuasion-richard-perloff> (date of access: 18.04.2024).
102. Service Learning Requirements for Graduation. Winters Mill High School. URL: <https://wmh.carrollk12.org/academics/grade-1#:~:text=Requirements%20for%20Graduation-,Service%20Learning,service-learning%20prior%20to%20graduation.>
103. Stacy Carleton, Mary Firestone. Emotional Appeal | Definition, Examples & Purpose. URL: <https://study.com/academy/lesson/emotional-appeal-definition-examples-quiz.html#:~:text=An%20emotional%20appeal%20is%20a,an%20audience%20of%20an%20argument> (date of access: 13.04.2024).
104. TASCOMBANK. ПРОСТО КАРТКА Годі терпіти складні кредити! Кредитна карта від ТАСКОМБАНК, 15 сек, 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tL5KbgKFtL8> (дата звернення: 17.04.2024).
105. The Constitution Party. URL: <https://constitutionparty.com/principles/mission-statement/>.
106. The Green Party of the United States. URL: <https://www.gp.org/>.
107. The Learning Network. What Students Are Saying About Teachers' Politics, Memorable Scents and Text Messages. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2020/12/03/learning/what-students-are-saying-about-teachers-politics-memorable-scents-and-text-messages.html>.
108. The Libertarian Party (LP). URL: <https://www.lp.org/>.
109. The poll of residents of Great Britain and the United States. iTalki. URL: <https://www.italki.com/en/post/54cziM0Gd9DuzH8YNCCjdJ>.

110. The Sketch Narrator. Every Political Propaganda Technique Explained in 8 Minutes, 2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MQ3Oj6amCzw> (date of access: 09.05.2024).
111. The Teaching of Politics and Related Subjects across the United Kingdom. Citizens' Assembly on Democracy in the UK. URL: https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution_unit/files/teaching_of_politics_in_the_uk_0.pdf.
112. US Curriculum and Assessments. Nord Anglia Education. URL: [https://www.nordangliaeducation.com/academic-excellence/curricula-guide/us-curriculum-and-assessments#:~:text=The%20US%20Curriculum%20sets%20standardised,\(GPA\)%20in%20high%20school](https://www.nordangliaeducation.com/academic-excellence/curricula-guide/us-curriculum-and-assessments#:~:text=The%20US%20Curriculum%20sets%20standardised,(GPA)%20in%20high%20school).
113. U.S. Department of Homeland Security, U.S. Citizenship and Immigration Services, Office of Citizenship, Preparing for the Naturalization Test: A Pocket Study Guide, Washington, D.C., 2019. 44 p. URL: <https://www.uscis.gov/sites/default/files/document/guides/M-1122.pdf>.
114. U.S. Federal and State Cases, Codes, and Articles. FindLaw Staff. URL: <https://codes.findlaw.com/ca/education-code/edc-sect-7054/>.
115. Vanessa Bohns. You're Already More Persuasive than You Think. Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/2015/08/research-were-much-more-powerful-and-persuasive-than-we-know> (date of access: 17.04.2024).
116. Voting and Registration in the Election of November 2020. URL: <http://surl.li/uekhq>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

VOICEOVER: What does it actually mean to be a ‘citizen’?

CHILD 1: A citizen is about being apart being a part of your community playing an active role in your area.

CHILD 2: It’s someone who cares about people’s rights.

CHILD 3: It’s when you’re part of a community somewhere.

CHILD 4: Someone who helps their community.

CHILD 5: To be a citizen is to actively use your rights as a citizen and to come together as a community, and support other communities. Such as your school community.

VOICEOVER: Being a responsible and active citizen means getting involved in things that affect your community - locally, nationally or even globally! It’s thinking about how your actions might affect someone else; speaking up for others that might need help, and respecting other people’s views, even if they aren’t the same as yours. What are some other ways we can be responsible and active citizens?

CHILD 4: By picking up litter, saving energy, helping others who are in need.

CHILD 5: By using our rules and using them to protect our community, and respect other people.

CHILD 3: Joining like, groups, to help animals and change things about like, the environment.

CHILD 1: We can be better citizens by being aware of the issues and needs in the places we live in.

VOICEOVER: There are people all over the world who take care of their community. Different charities, volunteer groups and community groups are also about doing this kind of thing. What could you do to be a responsible and active citizen in your community?